Ion Zelea-Codreanu

SPRE ALTĂ ȘCOALĂ!...

Fapte și păreri

—HUȘI—
„LIBRĂRIA NAȚIONALĂ“ SOC. COOPERATIVĂ
1909

Ion Zelea-Codreanu

SPRE ALTĂ ȘCOALĂ!...

Fapte și păreri

—HUȘI—
„LIBRĂRIA NAȚIONALĂ" SOC. COOPERATIVĂ
1909

Spre altă şcoală!....

În cele ce urmează nu ofer cetitorului altceva, decât conţinutul neschimbat al anuarului gimnaziului din Huşi. Am schimbat însă titlul de anuar, pentru a nu se confunda cu statisticele şi situaţiile din cari — cu prea puţine excepţii — se compun în întregime anuarele şcoalelor noastre. Şi am dat broşurii titlul de mai sus, întru cât el sintetizează conţinutul ei şi arată direcţia în care m'am silit să conduc acest gimnaziu, de când am fost chemat în fruntea lui, direcţie pe care vor trebui s'o urmăriască toţi aceia cari sunt sau vor fi convinşi de adevărul, că **mântuirea sigură** a neamului nostru de **peirea sigură**, cătră care cu îngrozitoare grabă ne precipităm, numai şcoala ne-o poate da! Nu însă şcoala de până acuma, ci **altă şcoală!.....**

De ce nu şcoala de până acuma?

Şcoala de până acuma nu, fiindcă a avut tot timpul să ne mântuie şi nu a făcut-o! Ba ceva mai mult, nu a fost nici macar în stare să ni păstreze ce a aflat. Jumătate de secol e foarte mult în viaţa unui popor a cărui existenţă nu e încă deplin asigurată. Într'un interval de timp mai scurt decât acesta alte popoare în situaţii analoage au fost conduse de şcolile lor la frumoase înălţimi culturale, economice, morale şi naţionale. Pe când **la noi analfabetismul stă ca o stâncă neclintită!**

suntem în coada popoarelor din Europa! Ne-au întrecut popoare cari ar trebui să fie cu mult în urma noastră. Să zicem însă că școala primară rurală ne-a dat de vre-o 10 ani o puternică activitate extra-școlară: bănci populare, obștii, cooperative, etc. Dar ce a făcut în ceilalți aproape 40 de ani de a lăsat ca sub ochii ei să intre pământul nostru în mânile exploatatorilor străini, să se piardă portul nostru românesc în regiuni întregi, să dispară datinele și obiceiurile străbune, să ajungă săteanul nostru în plină istovire și degenerare? Sau nu a înțeles, sau nu a voit, sau nu a putut! Și pentru rezultat tot una e!

Dar ce au făcut în jumătate de secol școlile noastre dela orașe, tocmai în timpul când clasa de mijloc românească a fost distrusă de emigranți de altă rasă, cari au cucerit fără a întimpina vre-o rezistență, aproape toate orașele noastre și au acaparat toate mijloacele de existență? Rezultatul e fără precedent în istoria lumii civilizate: zi cu zi autohtonii, în timp de pace, **se stâng** *de mizerie fiziologică, cedând pământul lor strămoșesc străinilor cari se înmulțesc în mod spăimântător, colonizând țara în massă!*

In acest timp școala noastră de la orașe, în special cea secundară și superioară cu prea puține excepții, propagă cozmopolitismul, teoria că deosebire între rase nu există și că naționalismul e o iscodire interesată. Și credeți că astăzi profesorul care va atrage atenția elevilor asupra primejdiei în care ne găsim, nu va fi taxat de „anarhist"? Da! anarhist adică dușman „arhiei" care ne-a distrus și ne distruge neamul! În acest înțeles suntem și trebue să fim anarhiști!.....

Se va zice însă că școala dela orașe n'a avut timp pentru o activitate extra-școlară, de oare-ce activitatea din școală i-a absorbit toată vremea. Numai așa se pot esplica rezultatele strălucite la care a ajuns pe terenul pedagogiei în genere și al educației în special!

Să analizăm acele rezultate în câteva exemple la întâmplare, din sutele pe care le știe ori cine, care a voit să-și îndrepte atențiunea asupra lor!

Cutare tânăr, fiu de sătean, ajunge profesor secundar, titular, în capitala județului său. Județ cu trecut glorios, oraș din cele mai frumoase și mai pitorești din țara! Închipuiți-vă un oraș încunjurat de toate părțile de dealuri acoperite cu vii, iar pe culmea lor se zărește coama codrului, strănepot unui codru străvechiu și vestit! În oraș un mănunchiu de tineri hotărâți la muncă pentru binele neamului și al sătenilor. Ce fericire, să ai ocazia de-a munci cu spor pentru binele acelora din mijlocul cărora te-ai rădicat! Să mergi macar din când în când în satul tău, să-l aduni și să-l luminezi prin câte o conferință culturală sau economică! În loc de aceasta tânărul nostru s'a silit să învețe și dreptul, s'a făcut advocat și ia părăluțe bune dela consătenii, cari nu se îndură să meargă la alți advocați, căci el doară-i dintr'ai lor! Cu toate acestea el părăsește curând județul lui cu orașul cel frumos și se duce în mocirla altui oraș „mai mare". Știți pentru ce? Pentrucă: „mon cher, în orășelul acesta birturile sunt foarte proaste și mi-am stricat stomahul! Acolo am cel puțin un birt cum se cade!" Neamurile lui din sat se luptă cu făina mucegăită și cu pelagra, iar el

caută în alte orașe „un birt cum se cade!" Oare cine să-i fi însuflat atâta dor de muncă pentru ai lui, atâta spirit de sacrificiu?. Și cine să-i fi făcut stomahul atât de delicat?

Mă uit la cutare președinte al Curții cu jurați. E fiu de clacaș din județul Vaslui. Ce gras e, ce nervositate ciocoiască are, ce limbă de neologizme le vorbește martorilor săteni cari nu-l înțeleg de loc, cu ce grație adoarme în fotoliu! Oare cine să-l fi ciocoit așa? Cine să-l fi făcut să-și uite de tot limba cuminte și așăzată a părinților săi?

Pe un medic, alt fiu de sătean, l-am auzit esclamând ciocoiește: „Mon cher, țăranului nu trebue să-i dai nas"!

Și să nu se mire nimeni, dacă va vedea cumva vre-un advocat, fiu de sătean, pledând de partea arendașului jidan în contra consătenilor și rudelor sale.

Că acești fii de săteni ar fi venit de acasă cu dispreț înăscut pentru ai lor, aceasta nu se va putea susținea, iar în clipa în care se va încerca scuza mediului, se va recunoaște și neputința școalei de până acuma!

Să luăm acuma pe cutare fiu de negustor, ajuns într'un important post administrativ. Tatăl său negustor cinstit, a fost ruinat de concurența necinstită a străinilor îmbogățiți prin falimente frauduloase. Prezidând fiul o licitație, uită ruina familiei sale și favorizează în mod nepermis pe străini în contra ofertanților români! Tatăl său nu l-a învățat să facă aceasta, iar dacă școala n'a fost măcar în stare să oprească influența mediului, atunci ce valoare a avut ea?

Și acum să trecem la școlile noastre speciale.

Ne-au trebuit preoți și am creat seminarii și facultatea de Teologie. Că preoții rezultați din aceste școli sunt apostoli și martiri, punându-se pretutindeni în fruntea aspirațiunilor noastre culturale, economice și naționale aceasta se dovidește pe fiecare zi, deci nu mai insist! Voi cita numai trei exemple extraordinare de puterea educativă a seminariilor și a facultății noastre de teologie: Un seminarist și teolog a căpătat atâta dragoste pentru preoție încât s'a făcut un aprig polițist, al doilea a căpătat atâta groază de aspectul preoțesc încât nu numai că s'a ferit de a se face preot, nu numai că își rade barba, ci își rade și mustața! Al treilea e un seminarist, care s'a făcut advocat, dar a rămas om moral! Fiind inspector comunal pe timpul unei foamete, a furat din păpușoiul pe care guvernul îl împărția sătenilor flămânzi. A fost condamnat la trei luni închisoare Aceasta nu-l împiedică însă, să înfrunte lumea cu fruntea sus; a învățat doar la o școală bisericească, să aibă curajul părerilor și faptelor sale! Știți, ca apostolii și martirii!.....

Din școlile noastre de comerț ies foarte buni funcționari, macar particulari dacă nu publici! Din școlile noastre de meserii ies funcționari și artiști în diferite ramuri, numai meșteșugari nu! Din școlile noastre de agricultură au ieșit vechili asupritori și ajutori de notari! Și așa mai departe....

Pătura noastră diriguitoare care ne-a adus unde ne aflăm, e în cea mai mare parte rezultatul școalei noastre de până acuma. Școală care nici nu este bine lămurită asupra rostului ei! Cine vo-

ieşte să se convingă, să citească în chestionarul de la 1906 răspunsurile la întrebarea: „Care este scopul învăţământului nostru? Nu sunt două răspunsuri la fel! E clasic!

Noi însă vom conchide: Şcoala de până acuma a dat rezultatele pe care le vedem! Cum însă interesele mari ale neamului nostru cer imperios alte rezultate, ele se vor putea obţinea numai dacă toate forţele conştiente din ţara aceasta vor tinde cu energie spre altă şcoală!...

Autorul

RAPORTUL ASUPRA ESCURSIUNII
din nordul judeţului
No. 511 din 10 Mai 1909

Domnule Ministru,

Avem onoare a vă raporta că escursiunea noastră, aprobată de D-voastră prin ordinul seria B. No 25147/909, s'a executat conform cu prevederile raportului nostru No. 442/909, cu mici modificări de itinerar hotărâte în urma raportului, dar înainte de a pleca în escursiune.

Această formă definitivă a planului a fost executată cu preciziune, escursiunea reuşind în modul cel mai fericit.

Inainte de a intra în descrierea ei amănunţită, îmi iau permisiunea de-a atrage atenţiunea ministerului, că această a noastră escursiune a fost îndrăzneaţă ca plan, a izvorît dintr'o idee din multe puncte de vedere nouă, şi a adus foloase mari atât elevilor, cât şi ideii de răspândire a culturei prin satele noastre, cum nu ar putea aduce niciodată o excursiune comună, ori cât timp ar dura ea şi ori-ce distanţă ar străbate.

Indrăsneaţă, fiindcă e o adevărată îndrăzneală de a plecà cu elevi, cari încep din cl. I secundară, într'un marş de 4 zile şi ½, par-

curgând o distanţă destul de mare, chiar pentru o trupă de oşteni maturi şi esercitaţi. Câte greutăţi nu poate întimpina conducătorul escursiunii, cu aprovizionarea, cu quartiruirea şi în luptă cu elemnetele naturei; cu câtă răspundere nu se încarcă directorul şcoalei faţă de părinţii elevilor când posibilitatea înbolnăvirii unui elev—din cine ştie ce cauză—nu e cu totul esclusă.

Trebue multă prevedere înainte de începerea escursiunii, şi o muncă istovitoare în timpul executărei ei pentru a puteà învinge toate aceste greutăţi.

Directorul trebue nu numai să meargă pe jos alăturea cu elevii, ci mai mult, el va trebui să stee la masă cel din urmă, şi să se odihnească cel mai puţin dintre toţi

Ideia nouă din care a isvorât hotărârea escursiunei noastre este următoarea:

Dacă este de netăgăduită importanţă de a complecta cunoştinţele şi educaţia elevilor arătându-le regiunile frumoase ale ţării, arătându-le aşăzămintele de cultură ale eraşelor noastre, şi de a-i lega sufleteşte cu trecutul neamului nostru arătându-le monumentele noastre istorice; apoi de bună samă este o nevoe din cele mai mari *de a-i pune în contact cu lumea satelor noastre*, unde ei vor puteà cunoaşte viaţa de astăzi a neamului în toată rea-

litatea ei! Elevii să se intereseze de traiul, de bucuriile şi nevoile săteanului, corul să-i cânte la biserică, iar profesorii să le ţină conferinţi spunându-le povestea neamului şi întinderea lui actuală, vorbindu-le de bănci, obştii, casa rurală, agricultura intensivă, economie, de portul nostru românesc—pe unde a decăzut—de meşteşuguri.....dar de câte lucruri nu ar fi nevoie să i se vorbească! Elevii să iee exemplu viu, cum profesorii lor se strădănuesc să reverse lumină prin negura satelor. Viitorii cetăţeni din pătura dirigentă să vadă cât simţ de ospitalitate posedă săteanul nostru în sărăcia lui, să vadă ce comori de simţire şi de isteţime se găsesc în sufletul săteanului, şi ast-fel să-l cunoască şi să-l iubească! Cred că aceasta ar fi una din căile pe care s'ar putea ajunge ca pătura noastră diriguitoare să nu mai considere pe săteanul nostru ca pe un popor de iloţi cuceriţi şi stăpâniţi, iar săteanul să nu mai considere pe surtucari ca un popor suprapus cuceritor şi stăpânitor!...... Incetul cu încetul s'ar umplea prăpastia, şi acesta ar fi cel mai mare dintre foloasele pe cari le pot aduce escursiunele şcolilor noastre.

Pe scurt, pregătirele noastre înainte de plecare au fost următoarele:

Elevii au fost avizaţi să-şi iee pe cât posi-

bil toate cele necesare pentru o călătorie de mai multe zile și mâncare pentru o singură masă. Fie-care era prevăzut cu câte un sac de călătorie, și cu câte un bidon, pe cari au avut bună voință de a ni-i pune la dispoziție D-l Maior Al. Catina, comandantul batalionului de infanterie din localitate. Provizia pentru celelalte zile a fost: 30 kg. de caș frământat, 200 kg. pâne, 1500 fire de ceapă verde și 2 kg. sare. Această provizie împreună cu pachetele și mântălile elevilor au fost încărcate în omnibusul pe care D-l Primar al orașului a binevoit a ni-l pune la dispoziție, și într'o altă căruță angajată de noi. Iar pentru ultima zi comandasem masa în ultimele 2 comuni de popas, urmând să o plătim acolo pe loc.

Noi contasem că în toată călătoria noastră, afară de apă nu vom avea nimic gratuit; cât pentru quartiruirea în cursul nopții, D-l Prefect al județului avusese buna-voință să înștiințeze toate autoritățile administrative din comunele pe unde trebuia să trecem.—Pentru înlesnirea serviciului de quartiruire aveam și doi elevi bicicliști, cari aveau misiunea de-a pleca înainte și de a anunța autoritățile de sosirea noastră. Iar pentru stimularea marșului în caz de obosală, cum și mai ales pentru a deștepta și a aduna pe e-

levii răslețiți prin sat, D-l Maior Catina ne-a dat doi corniști, ca să ne însoțiască în tot decursul escursiunii.

Fără corniști va fi absolut imposibil de-a se face o escursiune cu mulți elevi și timp de mai multe zile, de oare-ce altfel nu ar putea fi adunați de pe la case decât în mai multe ore, și mai ales când elevii n'au ceas cu ei! Pentru notarea impresiunelor fie-care elev avea la sine un carnet și un creion; iar pentru menținerea ordinii cu toții au fost împărțiți în secții cu câte un comandant, care avea însărcinarea de a face apelul secției sale în fie-care sară și în fie-care dimineață,—măsură care s'a dovedit mai pe urmă a fi de cel mai mare folos.

In fruntea coloanei de marș am pus pe fiul meu *elev în clasa II primară*, și care a făcut absolut întreg marșul pe jos: A fost singurul mijloc de-a impune întru câtva tăcere celor câți-va dușmani personali ce-i am în oraș, și cari *înainte* de a pleca noi în escursiune, au și început a colporta că eu am supus elevii la marșuri chinuitoare, etc.... De alt-fel ori-ce director de școală care ar voi să facă o escursiune în felul acestei escursiuni a noastre, va trebui numai de cât să se gândească și la un mijloc de-a preîntimpina și vorba oamenilor de rea credință, vorbă ca-

re nu va lipsi nici într'un caz.

Şi aşa, Mercuri 22 Aprilie, la ora 2 1/4 p. m. se aflau înşiraţi în faţa şcolii toţi elevii în coloană de marş, toţi profesorii şi o mare mulţime de public, care voia să asiste la plecarea noastră. A fost un moment solemn şi mişcător când la comanda mea, „Spre rugăciune descoperiţi" s'a descoperit, împreună cu elevii, toată mulţimea prezentă, şi elevii au cântat cu deosebită evlavie şi emoţie de trei ori „Hristos a înviat", au încheiat cu semnul crucei repetat de toată mulţimea, şi am pornit. Elevii cântau cu însufleţire marşul „Fraţi Români"

In marginea unei păduri, la distanţă de 6 km. de oraş, am făcut un popas mai mare, după care cei vre-o 40 de elevi, cari din diferite motive nu luau parte la escursiune, s'au întors împreună cu mai mulţi profesori decât ar fi fost de dorit, iar escursioniştii împreună cu subsemnatul, acompaniat numai de profesorii Tanasă Ciocan şi I. C. Ştefănescu, au pornit înainte. Un mic popas deasupra Tăbălăeştilor pentru a face atenţi pe elevi asupra celor vre-o 7 mori de vânt cari se aflau în funcţionare, şi pentru a le esplica principiul de aplicaţiune al puterilor naturei. De alt-fel în tot cursul călătoriei li s'au făcut elevilor toate esplicaţiunile necesare relative

la plante, cum şi relative la frumuseţile şi la viaţa naturei. Deasupra satului Plopi din nou un mic popas cu câteva cântece pentru sătenii eşiţi înainte pentru prietenească întimpinare. Pe drum înainte întâlnim un cioban cu o turmă de oi, elevii se opresc şi-i cântă

Dragă mi-i oaia plăviţă, măi ciobane măi!
Când o văd sus pe costiţă, măi ciobane măi!

La distanţă de 2 km. de comuna Buneşti resimţim o emoţie plăcută, puternică şi neaşteptată: Ne-au ieşit întru întimpinare dl Administrator de plasă N. Niculescu, primarul cu întreg consiliul comunal, şcoala de meserii şi şcoala primară cu profesorii şi învăţătorii respectivi, părintele Nacu, parohul comunei, în fruntea unei mari mulţimi de săteni. Am fost primiţi cu „Trăiască Regele" esecutat de elevii şcoalei de meserii şi ai şcoalei primare, şi ascultat de toată lumea cu capul descoperit. După cuvântarea de „Bun venit" din partea D-lui Administrator şi un răspuns de „Bun găsit" din partea subsemnatului, am intrat în sat. Făcusem în 6 ore 23 km. La şcoala primară dirigintele ne întimpină cu o cuvântare, căreia subsemnatul a răspuns, şi apoi ni s'a oferit tuturor escursioniştilor o masă bogată în sala şcolei primare, la care au luat parte autorităţile şi un mare număr de săteni.

La sfârşitul mesei elevii au cântat „Românaşului îi place“ şi „Morarul“ iar dl Administrator N. Niculescu—un adânc cunoscător de muzică—a cântat solo: „Grenadirii“ şi „Mugur, mugurel“.

. . . .

„Vină, mândră primăvară
mugur, mugurel
„Şi ne adă bine 'n ţară
mugur, mugurel.

. . . .

Inquartirarea s'a făcut cu repeziciune şi precizie.—A doua zi, fiind sărbătoarea sf. Gheorghe, la ora 8 dimineaţa ne-am dus cu toţii la biserică, unde corul elevilor a cântat, dând răspunsurile la liturghie, sub conducerea măeastră a d-lui administrator Niculescu. După liturghie, în ograda bisericii subsemnatul a ţinut sătenilor adunaţi în număr foarte mare o conferinţă cu subiectul: „Povestea neamului“, făcând în rezumat şi în graiu popular istoria neamului nostru din primele lui începuturi, arătând care este întinderea lui astă-zi şi care trebue să ne fie aspiraţiunile; am atins nevoia unirii desăvârşite în cuget şi în simţiri în lăuntrul ţării noastre, ca se poată ajunge prin muncă, bună gospodărie, bănci populare şi obştii; şi într'o paranteză potri-

vită, am avut ocazia să vorbesc şi despre vechimea, frumuseţa şi economia portului nostru naţional.

Elevii au cântat câteva cântece şi apoi am vizitat şcoala de meserii. Fiind amează elevii s'au dus pe la gazdele lor, cari i-au ospătat cu multă bucurie. La ora 2 p. m. am pus să se sune adunarea şi după ½ de oră am plecat spre Brădiceşti, petrecuţi cu duioasă iubire de săteni şi autorităţi până la hotarul satului. Pe drum un popas în satul „Podu Oprea“ unde locuitorii ne-au salutat cu urale şi cu un entusiasm rar. Am făcut un mic popas, am vorbit cu oamenii, li-a cântat corul mai multe cântece, şi apoi înainte până la Brădiceşti, sat de-o rară frumuseţă, încunjurat din trei părţi de codri seculari. La distanţă de 1 km. ne întimpină invăţătorii cu elevii şi o imensă mulţime de flăcăi şi bărbaţi cu o fanfară; iar la intrarea în sat ne primesc bătrânii satului şi nevestele cu altă fanfară; se alcătuieşte un convoiu măreţ. Ajunşi în mijlocul satului se încinge pe tăpşanul din faţa cooperativei o horă din cele mai frumoase şi mai voioase din câte am văzut în viaţa mea! Pentru graţia şi atitudinea măiestoasă, liniştită a mişcărilor, această horă va rămânea pentru totdeanna întipărită elevilor, cari au şi denumit-o „ca la Brădiceşti“!

Intovărăşiţi de mulţime şi de d-nii învăţători am luat-o prin pădure la schit. Aci la biserică subsemnatul a ţinut o conferinţă atrăgând atenţia elevilor asupra construcţiei bisericii—toată din lemn de stejar—asupra frumuseţei şi solidităţei ei cu toate că e de peste 400 de ani de pe vremea lui Ştefan cel Mare; de asemenea li s'a atras atenţia asupra frumuseţei şi fineţei sculpturei în lemn a trei cruci ce se găsesc la această biserică.

Sara am dormit în Brădiceşti, copiii fiind ospătaţi de oamenii din sat.

Adoua zi, de dimineaţă, ningea ca'n mijlocul iernei. Am pus să se sune adunarea, şi după ce s'au adunat elevii, i-am întrebat: „Înainte sau înapoi copii?“ „Înainte, înainte!“, au răspuns toţi cu hotărâre şi entuziasm! Şi am plecat cu Dumnezeu înainte—mai ales că copiii aveau toţi mantale şi aveau a trece prin Dolheşti, sat aşezat pe şoseaua Huşi—Iaşi, şi foarte aproape de Brădiceşti.

Ajunşi în Dolheşti, n'am avut nevoie să ne oprim. Vremea din rea cum erà nu s'a făcut mai rea şi ne-am continuat drumul înainte către Pietriş de unde dăm prin nişte păduri seculare.

Codrul încheiat în toată puterea cuvântului, mai domolea furia vântului; păsărelele, cu toate ca vremea erà posomorâtă, se desfătau

în concerte armonioase; pe jos, un covor nemărginit pe flori.

Prin un asemenea rai sburam, nu mai mergeam omeneşte. Intr'adevăr copiii în pâlcuri, alergau după flori şi plante în toate părţile, iar profesorul de Ştiinţe Naturale ţinând numai de cât să le dea explicaţiile necesare, se ţinea cam greu de dânşii.

In sfârşit nici n'am prins de veste când am ajuns în Moşna, sat mare şi bogat. Aici, neam dus deadreptul la şcoală, de unde împreună cu toţi elevii şcoalei, cari ne aşteptau şi împreună cu domnii învăţători şi învăţătoare, cu domnul revizor Mocanu, cu domnul administrator N. N. Tiron, care ne ieşise înainte in această comună, care nu erà în plăsa sa, ne ducem la biserică, unde ne aşteptau preoţii cu mult popor şi unde s'a oficiat un Te-deum.

Aici, a cântat corul gimnaziului în tot timpul serviciului religios. După Te-deum, venerabilul preot Ştefan Andriescu a rostit câteva cuvinte urându-ne bun sosit şi după Sfinţia-Sa, subsemnatul a ţinut o conferinţă relativă la însemnătatea zilei—erà ziua onomastică a Majestăţei sale Reginei—cum şi relativ la dragostea ce trebue să avem pentru dinastie.

Apoi, le-am atras atenţiunea tuturor asu-

pra frumuseţei catapitesmei acestei biserici. Catapiteazma bisericei din Moşna este una din cele trei catapitezme a sfântului Nicolae Domnesc din Iaşi, deci, de pe vremea lui Ştefan cel mare.

De la biserică ne-am întors cu elevii iar la şcoală, unde instalându-i în o sală de clas, le-am dat să mănânce din provizia ce o aveam cu noi.

După o mică odihnă, pe la ora $2^1/_2$, plecăm întovărăşiţi de foarte mulţi săteni, cu o fanfară în frunte spre „Cetăţuia“. „Cetăţuia“ este piscul unui deal foarte înalt ce domină o mare parte din şesul Prutului şi din Basarabia, înconjurat şi astăzi de codri şi unde se găsesc urmele unei cetăţi de a lui Ştefan cel Mare. Pe drum copiii au ascultat fel de fel de legende, istorisite de oamenii bătrâni ce ne însoţeau.

Ajunşi în vârf se vedea aşa de bine malul Basarabiei!

Am ţinut o cuvântare despre luptele şi greutăţile cu care strămoşii ne-au păstrat moşia! Şi în amintirea străbunilor, ce au murit luptând în jurul acestei cetăţui „ca să tresără osămintele lor“, am ordonat corniştilor ca să sune „alarma“. Au răsunat codrii şi văile până în depărtări, iar după aceea, corul gimnaziului, a cântat cu cea mai mare însufleţi-

re: „*Sună buciumul de alarmă*“!

„Căci Moldova dulce ţară,
„Nu e patrie tătară!“

S'a stârnit un entuziasm de nedescris, între săteni şi elevi, apoi s'a încins o horă uriaşă, luând parte la ea elevii, profesorii şi sătenii.

Obosiţi şi de marş şi de emoţii şi prea multe impresii, copiii se aşezară grupuri pe iarbă, când, fără de veste încep a se scoate de prin tufişuri merinde şi cofe cu vin, pe care le aduseseră sătenii „ca să mai prindă la putere băeţii“!

Am vizitat urmele de şanţuri ce împrejmuiau „Cetăţuia“ şi apoi străbătând codrul prin poteci, ne-am coborât pe însărate în sat, întovărăşiţi de o mare mulţime de săteni.—In faţa şcoalei au încins toţi elevii împreună cu sătenii o horă „ca la Brădiceşti“!

După care, s'a făcut cu repeziciune înquartirarea elevilor pe la gospodarii fruntaşi, cari i-au şi ospătat.

A doua zi dimineaţa am vizitat „Valea lui Vodă“, unde legenda spuue că a poposit Ştefan cel Mare, după o bătălie cu Tătarii, şi că atunci murind un vrednic oştean de-a lui Ştefan ar fi fost îngropat la gura acelei văi, aşezând pentru amintire un stâlp de piatră care se vede şi astă-zi.

Aproape de hotarele comunei Moşna mulţi

locuitori ne aşteptau cu gustare şi cofe de vin. Adânc impresionaţi de atâta ospitalitate şi iubire, ne-am despărţit în cuvântări, binecuvântări şi urale.

Dar abia am făcut vr'o 2 kilometri, şi am fost întimpinaţi iarăşi de o mare mulţime de oameni, de autorităţile din comuna Bohotin de elevii şcolei primare în frunte cu domnişoara învăţătoare şi domnul revizor Mocanu, care locueşte în acea comună.

După ce toată lumea a ascultat cu capul descoperit „Trăiască Regele" cântat de elevii şcoalei primare, ne-am coborât cu toţii în sat cu cântece din partea elevilor noştri.

Am vizitat începuturile unei biserici care de 100 de ani, tot începuturi au rămas şi s'au păstrat cu toate acestea foarte bine. Şi aici s'au dat elevilor toate explicaţiile relative la stil şi relative la soliditatea zidirei. Apoi am fost ospătaţi cu toţii în abondenţă, acasă la domnul Administrator de plasă N. N. Tiron, care locueşte în această comună. După un repaus de 3 ore, o luăm peste dealul „Răsun" un deal de unde se desfăşură înaintea ochilor noi privelişti din şesul prutului şi din Basarabia. De aici ne scoborâm în satul Isaia unde suntem întimpinaţi de mulţi săteni şi de dl Gheorghe a Grigoroaiei, proprietar, care ne-a invitat pe la el, le-a dat elevilor vin, întreţinându-se cu ei şi apoi la plecare a

dăruit 20 lei pentru fondul escursiunii. De aici cu marşul „Pe-al nostru steag" şi „Trompetele răsună". plecăm înainte, scoborând în şesul Prutului la şosea.

Aveam de trecut prin satul Gura Bohotinului, înserase......

Din depărtare, întrezărim lumini ce jucau în întuneric.—Apropiindu-ne vedem că surpriza ce ni se pregătise erà, că sătenii înşiraţi de o parte şi de alta a drumului din sat, ne aşteptau cu lumânări aprinse şi cu cofe cu vin răcoritor.

Cuviosul preot Gheorghe Dimitrescu, care este şi învăţător în acel sat, ne întimpină cu urale de bun venit prin meleagurile lor şi ne roagă de a rămânea şi la ei mai multişor. Acest lucru nu se putea însă; programul erà să dormim în Gorban, căci alt-fel ar fi trebuit să avem de parcurs pentru a doua zi peste 30 kilometri.

Subsemnatul, precum şi domnul administrator N. N. Tiron au ţinut câte o cuvântare, apoi, în tăcerea sării, elevii intonează în cor mai multe cântece ce nu vor fi auzit sătenii de pe acolo, de când sunt ei, şi în culmea unui înălţător entuziasm ne despărţim continuând înainte drumul.

De aici avem până în Gorban vr'o 4 kilometri pe cari i-am parcurs fără a băga de

seamă. Ajunşi în Gorban—luasem măsuri, comandând din vreme din târguşorul Drănceni pâne şi carne—am luat masa. N'aveam de ajuns cuvinte de mulţumire pentru doamna Maria N. Oghină din Scoposeni, care ştiind că luăm masa şi dormim în Gorban, a venit anume pentru a pregăti cu mâna ei mâncarea pentru elevi. Elevii păreau neobosiţi şi nea-dormiţi, ar fi cântat toată noaptea făcând să răsune melodios luncile Prutului. Inquartirarea s'a făcut foarte repede. In mai puţin de ½ de oră de la masă corniştii sunau stingerea.

A doua zi dimineaţă — ultima zi a escursiunei, şi mai puţin bogată în impresii—pornim înspre Huşi, trecând prin Ghermăneşti. Apropiindu-ne de Păhneşti, am fost întimpinaţi de domnul învăţător Sofronie, Domnişoara învăţătoare, toţi elevii, consiliul comunal în frunte cu primarul şi o mare mulţime de săteni. Am ascultat cu capetele descoperite „Trăiască Regele", cântat de elevii şcoalei primare şi apoi am intrat în sat cântând. Aici au fost împărţiţi elevii pe la săteni, pentru a fi ospătaţi; se sfădiau oamenii ca să aibă măcar câte un elev la masă! Pe la amiazăzi a mai nins vr'o ½ de oră, apoi, însă a dat iarăşi soarele şi pe la ora 2 am pus să se sune adunarea.—S'au adunat elevii şi împreună cu ei tot satul. Li-am ţinut sătenilor

o caldă cuvântare de mulţămire, iar elevii li-au cântat mai multe cântece, cari au plăcut, foarte mult. Ne despărţirăm cu urale, şi apoi înainte înspre „Valea grecului". Aici conform programului, ne aşteptau elevii şi profesorii rămaşi în oraş. Revederea elevilor a fost plină de entuziasm şi iubire; de aici până în oraş aveau ce-şi povesti şi aveau şi timp căci mai erau 12 kilometri; deci, înainte!...

La barieră am fost întimpinaţi cu fanfara de către autorităţile administrative şi de o mare mulţime de cetăţeni. Ajunşi în ograda gimnaziului la ora 8, am ţinut elevilor o scurtă cuvântare; am mulţămit lui Dumnezeu cu o rugăciune, şi ne-am despărţit!

A doua zi dimineaţă n'a lipsit nici un elev, şi nici n'a întârziat nici unul!

Şi acum am onoare a vă ruga să binevoiţi a dispune să se mulţămească din partea ministerului persoanelor de mai jos, pentru sprijinul dat escursioniştilor:

1. Gh. M. Corbescu, prefectul judeţului; 2. Dobrea Dobreanu. primarul oraşului Huşi; 3. Maior Al. Catina, actualmente la regimentul din T-Severin; 4. C. I. Dinescu, directorul prefecturei din judeţ; 5. Gh. T. Teodoru, poliţaiul oraşului; 6. Gr. C. Mărgărint, şeful biuroului prefecturei de judeţ; 7. N. Niculescu, administratorul plăşei Buneşti; 8. Părinte-

le C. Nacu, parohul comunei Buneşti; 9. I. Chiriac, dirigintele şcoalei primare din Buneşti; 10. C. Vetrescu, directorul şcoalei de meserii, Buneşti; 11. Dr. V. Ciubotaru, medicul plăşii Buneşti; 12. Const. Ionescu, învăţător, Brădiceşti; 13. Părintele Şt. Andriescu parohul comunei Moşna; 14. I. Dimitriu, învăţător, diriginte Moşna; 15. Primarul comunei Moşna; 16. Virgil Ursache, administr. plăşei Răducăneni; 17. N. N. Tiron, administratorul plăşei Drănceni; 18. N. Mocanu, revizor cl. II Bohotin; 19. Const. Grigoraş primarul din Bohotin; 20. Părintele Gh. Dumitrescu paroh şi învăţător în Gura-Bohotinului; 21. Gheorghe Agrigoroaiei, mare proprietar, Isaia-Bohotin. 22. Simion Pavel Iacob primar din Gorban; 23. Doamna Maria N. Oghină din Scoposeni; 24. Căpitan Gr. Popeanu, comandantul companiei de jandarmi din judeţul Fălciiu.

Director, (ss) *Ion Zelea-Codreanu*

Secretar, *(ss) C. Gentimir*

RAPORTUL

asupra escursiunei din sudul judeţului

No. 626, din 10 Iunie 1909

Domnule Ministru,

Avem onoare a vă raporta că escursia gimnaziului nostru în sudul Jud. Fălciiu, a cărei aprobare s'a cerut de noi prin raportul No. 509, şi ni s'a aprobat de Minister prin ord. Seria B. No. 32,299, s'a esecutat la timp şi întocmai cu prevederile noastre.

Au luat parte la această a doua a noastră escursiune aproape toţi elevii; au rămas 23 dintre ei, cei mai debili; ei au făcut escursiuni în împrejurimile oraşului după o programă stabilită.

Escursiunea a fost condusă de subsemnatul, participând la ea şi D-l profesor Ioan C. Ştefănescu, D-l D. Dimitriu maistru de gimnastică şi secretarul Şcoalei D-l C. Gentimir.

In această escursiune am vizitat următoarele localităţi: Cârligaţi, Schitul Leoşti, Grumezoaia, Şişcani, Hoceni, Oţăleni, Deleni, Bărboşi, Vutcani, Valea lui Darie, Roşieşti, Gura-Idrici, Băsăşti, Tămăşăni, Dodeşti, Jigălia, Şuletea, Ţifu, Stoeşeşti şi Gara Banca, de aici ne-am înturnat cu trenul la Huşi.

Pretutindeni, ni s'a făcut de către săteni şi de către autorităţi cea mai frumoasă primire posibilă. Am avut ocazia să fim înduioşaţi până la lacrămi de bucuria sătenilor şi nobilele lor sentimente de ospitalitate. In schimb noi le-am ţinut pretutindeni conferinţe, şi corul gimnaziului le-a cântat cântece populare şi patriotice.

Subsemnatul a ţinut în total 20 de conferinţe şi cuvântari; tratând după nevoia locului subiecte ca „Puterea întovărăşirii“, „Povestea neamului“, „Obârşia şi rostul răzăşilor Moldoveni“, „Rostul călătoriei noastre“, „Cine a fost Cuza-Vodă?“—la Bărboşi satul copilăriei lui—Frumuseţa ţării noastre“, „Frumuseţa jocurilor româneşti“, „Vechimea şi frumuseţa portului românesc“, „Folosul băncilor populare şi a obştiilor săteşti.

In toate conferinţele mele, am căutat să presar sfaturi relative la nevoile locale, pe care nevoi căutam a le cunoaşte prealabil de la învăţători, preoţi şi de la autorităţile administrative. D-l D. Dimitriu a ţinut şi D-sa o cuvântare în satul Oţeleni, unde a vorbit şi D-l Dr. S. Hobincu, medicul plăşei.

Subsemnatul nu ezitează de-a atrage încă odată atenţiunea ministerului, asupra importanţei ideii noastre, de a se face escursiune cu

elevii în lumea foarte puţin cunoscută a satelor noastre, de-a pune în atingere pe elevi —diriguitorii de mâne ai ţării—cu sătenii, care trebuesc înainte de toate, bine cunoscuţi, pentru a putea fi bine conduşi.

Afară de aceasta, am putea lesne să ne închipuim ce mari foloase s'ar putea obţinea pentru răspândirea culturii în massa ţărănimei noastre, dacă toate şcoalele secundare din ţara noastră, ar face escursiuni, ca acele pe care le-am făcut noi; şi ar ţinea conferinţe sătenilor, ca acele pe care le-am ţinut noi.

Relativ la încasarea şi administrarea taxelor pentru escursiune, cum şi relativ la cheltuelile făcute, înaintăm alăturat, procesul-verbal respectiv.

Terminând raportul nostru, avem onoare a vă ruga cu insistenţă să bine voiţi, a dispune să se mulţămească din partea ministerului,—pentru sprijinul dat gimnaziului cu ocazia acestei escursiuni—următoarelor persoane: G. M. Corbescu, prefectul jud. Fălciiu, D. Dobreanu, primarul oraşului, Maior I. Vasilescu comandantul batalionului de infanterie, Căpitan Gr. Popeanu, comandantul comp. de Jandarmi rurali, C. I. Dinescu directorul Prefecturii de judeţ, C. N. Ionescu, administratorul plăşii Roşieşti, I. Panaintescu, administratorul

al plăşii Elan, I. D. Vasiliu, mare proprietar Băsăşti, Nicu Juvara, mare propriétar, Şuletea, Gr. Perticari, mare proprietar, Stoişeşti.
Ioan Mandache, comerciant—Hoceni
Gr. Râpeanu, primar—Cârligaţi
Gr. Sălceanu, Invăţător „
Gh. Sălceanu, Invăţător „
T. Marta Invăţător—Urlaţi
I. Pandelea, Invăţător—Grumezoaea
Gh. Poroşnicu, „ „
Preot C. Focşa—Grumezoaiea
D. Patraşcanu, Administratorul pl. Hoceni
Hristache Penişoară. primar—Hoceni
Gh. Nafornită, Invăţător—Hoceni
Pericli Penişoară, proprietar—Oţăleni
Dr. Sp. Hobincu, Medicul plăşii Hoceni
Ion Hobincu, Invăţător—Oţăleni
V. Sterian, Invăţător—Deleni
Gr. Ghiban, „ Bărboşi
M. Bugeag, primar—Deleni
Preot D. Mihailescu—Deleni
Preot D. Cătănescu—Bărboşi
State Constantinescu. Primar—Vutcani
Sim. Vicol, notar — Vutcani
Preot Gh. Vartolomei „
V. Alexa Invăţ. Dirig. „
I. Neştian, Invăţător „
Gh. Popa, „ „

C. Mille, Dirig. Oficiului Postal—Vutcani
Ene Frumuzache, şeful postului de Jand. „
Dr. T. Theodoru, Medicul spital. Mălăeşti
St. Hlubă, Invăţător—Valea lui Darie
Preot I. Cozma—Valea lui Darie
Gh. Scurtu. primar—Roşieşti
I. Cojocariu, Şeful Postului de Jand. Roşieşti
Preot Gh. Antoniu—Roşieşti
Gh. Poiană, Invăţ. „
Ion Focşa, Notar „
C. Strechie, Invăţ.—Gura Idrici
Preot C. Artenie „ „
C. Ţabără, Invăţător—Băsăşti
Gh. Niţă, „ „
Dr. H. Ghiorghiu medicul plăşii Elan
Gh. N. Bogos, primar—Băsăşti
C. G. Alexandrescu primar—Tămăşeni
Ion Popa, Notar—Tămăşeni
I. M. Cezar, Invăţător—Tămăşeni
Ene Mihailescu, „ „
A. Colescu, şeful Post. de Jandarmi—Dodeşti
Preot Şt. Bularda—Jigălia
Marin Bularda Inv. „
Timofte Bahrim. primar—Jigălia
I. Cireş notar—Jigălia
Matei Basarab Botezatu. primar—Şuletea
C. Şerban. Invăţător—Şuletea
C-tin Marola, „ „

Gh. Drob, Notar Şuletea
D. Râşcanu, Inv. Ţifu
Preot M. Râşcanu „
D. Petrea primar—Stoişeşti
Guţu, Notar „
Scarlat Râşcanu, Invăţător—Stoişeşti

Director, (ss) **Ion Zelea-Codreanu**

Secretar, *(ss) C. Gentimir*

Domniei-Sale
Domnului Directorul ziarului „Sfatul Poporului" *)
HUŞI

Domnule Director,

In ziua de 3 Iunie, în camera advocaţilor din Huşi faţă fiind mai mulţi domni advocaţi, un domn obşteşte cunoscut ca foarte exercitat în arta calomniei—*avândşi victime dintre oamenii cei mai cinstiţi!*—a îndrăznit să afirme că eu aş fi încasat în calitate de director al gimnaziului, taxe de escursii de la elevi, şi că ne-având ocazia de a cheltui ceva în cele 2 escursiuni făcute în judeţ, am întrebuinţat pentru mine personal fondurile adunate din taxele elevilor.

Murdăria cu care încearcă să mă împroaşte, nu mă poate atinge, întrucât colina pe care mă sălăşluesc eu, împreună cu toţi oamenii cinstiţi e prea înaltă faţă de adâncimea prăpăstioasă a mocirlei în care se zbate acest . . domn, de care o lume ştie că trăeşte precupeţind interesele noastre naţionale străinilor duşmani rasei noastre.

*) **Scrisoare publicată în „Sfatul poporului No. 9 din 14 Iunie 1909.**

De la un asemenea domn nu va fi permis nici odată unui om cinstit să ceară satisfacţie sau să-i deie lămuriri. Şi eu nu pot avea faţă de acest—din nenorocire—Român, altceva de cât un zîmbet de compătimire şi în acelaş timp o privire de suveran dispreţ.

Cu toate acestea pentru lămurirea opiniei publice cinstite, vă rog, Domnule Director, să bine voiţi a dispune să se publice în ziarul dv. alăturatele 2 procese verbale, din care se va vedea că eu n'am încasat, n'am mănuse it şi n'am cheltuit nici un ban, ci am însărcinat pe alţii, cari şi ei au încasat şi au administrat cu socoteală şi control.

Mulţumindu-vă, vă rog să primiţi încredinţarea consideraţiunei mele.

4 Iunie 1909.

Ion Zelea-Codreanu

Proces-Verbal
No. 511

Subsemnaţii: Ion Zelea-Codreanu directorul Gimnaziului „Anastasie Panu" din Huşi, Ioan C. Ştefănescu şi Atanasie Ciocan, profesori, în calitate de conducători ai escursiunei din nordul judeţului făcută în zilele de 22, 23, 24, 25 şi 26 April, constatăm cele ce urmează.

1. Direcţiunea gimnaziului a însărcinat pe Domnul Atanasie Ciocan cu încasarea taxelor pentru escursiune, precum şi cu mănuirea fondului adunat.

2. Domnul Atanasie Ciocan este chemat a da socoteală de suma adunată şi de cheltuelile făcute.

3 Domnul Atanasie Ciocan ne dovedeşte că a încasat din cotizaţiuni şi donaţiuni suma de lei 193.50, adică una sută nouă zeci şi trei lei şi 50 bani, şi a cheltuit cu ştirea şi în faţa noastră una sută patru-zeci şi şapte lei şi 25 bani, adică 147.25

4. Că suma încasată întrece suma cheltuielilor cu lei 46.25 adică patru zeci şi şase lei şi 25 bani sumă ce rămâne ca fond pentru alte escursiuni.

5. Provizia neconsumată am împărţit-o la întoarcere celor doi gornişti şi vizitiului—primăriei care a mers cu brecul.

6. Se anexează la acest proces-verbal lista cheltuelilor făcute.

Drept care am încheiat prezentul proces-verbal astăzi una Mai 1909.

Ion Zelea-Codreanu
Ion C. Ştefănescu
Atanasie Ciocan

Proces-Verbal
No. 622

Subsemnaţii Ion Zelea-Codreanu, directorul gimnaziului „Anastasie Panu" din Huşi, Ion C. Ştefănescu D. Dimitriu, profesori şi C. Gentimir, în calitate de conducători ai escursiunii elevilor în sudul judeţului, făcută în zilele de 17, 18, 19, 20 şi 21 Mai 1909, constatăm cele ce urmează:

1. Direcţiunea Gimnaziului a însărcinat pe D-l profesor Ion C. Ştefănescu să încaseze taxele pentru excursiune şi să mănuiască fondul astfel adunat.

2. La sfârşitul escursiunii să dea socoteală de suma adunată şi de cheltuelile făcute.

3. D-l profesor Ion C. Ştefănescu ne do-

vedeşte că a încasat din cotizaţiuni pentru această escursiune suma de lei 229 şi 25 b. adică suma de două sute două zeci şi nouă lei şi două zeci şi cinci bani, şi a cheltuit cu ştirea şi în faţa noastră suma de 198 lei şi 30 b. adică una sută nouă zeci şi opt lei şi trei zeci bani.

4. Ca provizie s'au luat din Huşi 12 kgr. de brânză şi 60 pâni. Pânele nu au ajuns şi am trebuit să ne mai aprovizionăm la Vutcani, din brânză însă au mai rămas 8 kgr. cari s'au vândut cu chipul respectiv pentru suma de 10 (zece) lei, cari adăogându-se la suma rămasă fac la un loc suma de 40 (patru zeci) lei şi 95 bani păstrându-se pentru escursiunile viitoare.

Se anexează la acest proces-verbal lista amănunţită a tuturor cheltuielilor făcute.

Drept care am încheiat prezentul proces-verbal astă-zi 25 Mai 1909.

Ion Zelea-Codreanu
Ion C. Ştefănescu
D. Dimitriu

RAPORTUL
asupra escursiunii de la finea anului
No. 714 din 22 Iulie a. c.

Domnule Ministru,

Ca urmare la raportul nostru No. 661 din 1 Iulie a. c. avem onoare a vă raporta că escursiunea de stârşit de an a elevilor acestui gimnaziu a fost executată sub conducerea subsemnatului, după prevederile programei.

Au luat parte la escursie 39 de elevi, aleşi din toate clasele, d-nii: Al. Onicescu, maistru de desemn, D. Dimitriu, maistru de gimnastică şi C. Gentimir, secretarul gimnaziului, toţi sub conducerea directorului.

Pentru întâmpinarea cheltuielilor escursiunii am avut la dispoziţie suma de 750 lei şi 5 bani, rezultată din beneficiul net a trei serbări, în sumă de 561 lei şi 10 bani, din resturile de la cele două excursiuni anterioare în sumă de 87 lei şi 20 bani, din cotizaţiile elevilor escursionişti, în sumă de 51 lei şi 75 bani, şi din beneficiul net al reprezentaţiei dată de elevi în cursul escursiunii la Vaslui în sumă de 50 lei.

S'a cheltuit suma de 838 de lei şi 5 bani. Urmează deci un dificit de 88 de lei pe care am fost silit să-l acopăr eu, de oare ce altfel progra-

ma nu ar fi putut fi pe deplin executată. Alăturat avem onoare a vă înainta *toate* procesele verbale în număr de 10, relative la adunarea şi cheltuirea fondului escursiunii.

Escursia a decurs precum urmează: Dumінecă, 5 Iulie a. c. la ora 9 dimineaţa am plecat spre Vaslui luând trenul din gara Huşi.

Elevii erau plini de bucurie: răsunau vagoanele de cântecele lor.

La Vaslui am avut o primire neaşteptată şi măreaţă: Pe peronul gării ne aşteapta d-l primar al oraşului în fruntea consiliului comunal; directorul gimnaziului cu profesorii; membrii societăţii „Valea Rahovei" în frunte cu preşedintele; corporaţia meseriaşilor în frunte cu preşedintele; preşedintele bibliotecei publice cu membrii respectivi; directorul fermei model „Laza" şi o mare mulţime de cetăţeni. Toate societăţile erau cu drapelele lor. La intrarea trenului în gară muzica militară a intonat marşul „Deşteaptă-te Române".

După schimbarea câtor-va cuvinte de salutare s'a format un cortegiu mare, care a străbătut oraşul cu muzica în frunte până în piaţa din faţa palatului administrativ, unde muzica a cântat şi toată lumea de faţă în frunte cu d-l primar a jucat „Hora unirii",

Apoi am fost conduşi în faţa palatului administrativ pentru a ne fotografia cu toţii. De-aici escursioniştii au plecat în trei hărăbăli şi 2 trăsuri—puse la dispoziţie de către d-l director al fermei Laza. Aici s'a servit escursioniştilor masa în mod gratuit, s'a vizitat ferma cu amănunţime timp de 4 ore. Ne-am înturnat tot cu trăsurile în oraş. Masa de sară a fost oferită de către d-l primar. Sara după masă escursioniştii au luat parte la sărbarea dată în grădina publică de către societatea bibliotecii publice în memoria lui Mihail Eminescu.

Elevii au dormit la cazarmă.

A doua zi dimineaţa am pornit pe jos la şcoala de agricultură a Academiei Române din localitatea „Moara Grecilor". Aici directorul şcoalei d-l Gheorghe Cotea esplicând a făcut escursioniştilor adevărate cursuri interesante şi folositoare, iar subsemnatul a ţinut o conferinţă elevilor şcoalei de agricultură despre rostul lor faţă de interesele neamului. La amiazăzi d-l director al şcoalei de agricultură a oferit o masă bogată tuturor escursioniştilor. Reîntorşi în oraş am vizitat biserica lui Ştefan cel Mare şi urmele palatului. Interesante şi foarte frumoase esplicaţiuni au fost date de părintele I. Grigoriu.

Sara elevii au reprezentat piesa „Lipitorile satelor“ şi au cântat mai multe cântece. Atât piesa cât şi cântecele au reuşit şi au fost foarte bine primite de public.

In ziua de 7 Iulie am vizitat Gimnaziul şi Şcoala de Meserii. Apoi petrecuţi de d-nul primar şi conduşi cu muzica militară, am plecat la gară, unde pe la ora 12 ne-am îmbarcat în tren.

Trecând prin regiuni frumoase şi interesante, mai ales pentru elevi, am ajuns în gara Ciurea. Aici am vizitat fabrica de cărămidă a C. F. R. dându-ni-se toate esplicaţiile de către directorul fabricei d-l N. Bartolomeiu care a permis elevilor să facă o baie în rezervoriul de apă al fabricei. Apoi am vizitat frumoasa pepinieră a C. F. R. Frumoase şi folositoare explicaţii ne-au fost date de către directorul pepinierii d-l M. Stănescu.

De aici am plecat pe jos la Cetăţuia, pe care am vizitat-o amănunţit şi apoi am plecat spre Nicolina, de unde ne-am îndreptat cu tramvaiul spre Liceul Internat. Subsemnatul vorbise cu vre-o 5 zile mai înainte cu subdirectorul—nu putusem găsi pe d-l director—pentru găzduirea elevilor, şi mi s'a spus că ar putea fi găzduiţi, de-aceia am dat şi o telegramă din Vaslui d-lui director anunţând

cu o zi înainte ora sosirii noastre. La ora 9 şi jum. sara ajungem la Liceul Internat cu elevii obosiţi, flămânzi şi mai ales însetaţi. Portarul ne spune că d-l director „a lăsat răspuns“ că nu ne poate primi! In timp ce noi mai parlamentam încă cu portarul, vine d-l director şi ne lămureşte că răspunsul lăsat portarului este adevărat!

Respinşi de aici—şi pentru educaţia elevilor e bine că am fost respinşi, numai astfel vor putea ei vedea şi simţi adânc deosebirea de sentimente între satele sarace pe cari le-au vizitat şi între lumea mare şi puternică din oraşele cele mari! – ne-am îndreptat înspre Seminarul Veniamin, unde am fost primiţi să dormim.

In ziua de 8 Iulie dimineaţa am vizitat statuele: Gh. Asachi, Ştefan cel Mare, V. Alexandri, Miron Costin şi teatrul naţional cu amănunţime sub conducerea d-lui Cârjă, cunoscutul artist şi administrator al teatrului. După amiazăzi conduşi de d-l profesor universitar A. C. Cuza, care ni dă amănunţite şi foarte preţioase explicaţiuni vizităm Mitropolia, bisericile Trei Ierarhi, Sf. Neculai, Bărboi şi Golia—aici ne urcăm şi pe platforma turnului. De aici cu tramvaiul la cimitirul „Eternitatea“, unde am vizitat mormântul

lui Mihail Cogălniceanu și Ion Creangă. La dus și la întors d-l C. A. Cuza a binevoit a plăti tramvaiul pentru toți escursioniștii.

Sara am dus elevii la cinematograf, unde înainte de-a se începe producția ni s'au arătat toate aparatele și mașinele cinematografului, dându-se explicațiile necesare.

In ziua de 9 Iulie am vizitat dimineața școala normală „Vasile Lupu". unde d-l director I. Mitru ne-a condus și ne-a dat toate esplicațiunile cu multă bună voință, dispunând a se servi elevilor o mică gustare și esprimându-și părerea de rău că n'a fost înștiințat mai înainte pentru a ne pregăti un prânz întreg. După amiazăzi vizităm Pinacoteca și Școala de Arte frumoase, Fabrica de tutun, baia populară și cea de lux cu toate mașinăriile lor, iar d-l ajutor de primar Fântânariu a dispus ca toți escursioniștii să poată face câte o baie în mod gratuit, la baia de lux. Sara am dus pe elevi a doua oară la cinematograf.

In ziua de 10 Iulie am vizitat timp de 4 ore Universitatea sub conducerea d-lui A. C. Cuza care a bine-voit a da escursioniștilor esplicații foarte folositoare. Domnul profesor universitar Paul Bujor ni-a făcut adevărate cursuri în frumoasele sale laboratorii. De-asemene a dat elevilor interesante și folositoare esplicațiuni D-ra doctorandă Ileana Negri. In laboratoarele de fizică ni s'au făcut diferite experiențe relative la întrebuințarea electricității în industrie, s'au făcut experiențe și s'au explicat elevilor razele X. După amiazăzi am vizitat școala de Arte și Meserii și grădina Copou cu teiul lui Eminescu.

Sâmbătă, 11 Iulie la ora 7 dimineața am plecat cu tramvaiul spre bariera Socola, de unde ne-am dus pe jos la pepiniera Vișan. Am vizitat-o cu amănunțime și apoi am purces spre gara Ciurea. Aici elevii au mai făcut o baie în rezervoriul de apă al fabricei de cărămidă și abia au apucat să îmbuce ceva din merinde și trenul a și sosit. Tot drumul vagoanele au răsunat de cântecele vesele ale elevilor. La ora 8 și jum. sara am ajuns în gara Huși, unde mulți părinți așteptau pe copiii lor. In ograda gimnaziului subsemnatul a ținut o scurtă cuvântare elevilor, apoi cu o rugăciune am mulțămit cu toții lui D-zeu pentru că ne-a ajutat să isprăvim cu bine și această escursie folositoare. De-aici elevii s'au împrăștiat pe la casele și gazdele lor.

Intru cât reușita deplină a acestei escursiuni se datorește și multor persoane cari ne-

au întimpinat cu bună voinţă şi dragoste avem onoare a vă ruga să bine-voiţi a dispune să se mulţămească din partea Ministerului următoarelor persoane:

Eduard Motaş, primar Vaslui.

Ilie Mitescu, directorul gimnaziului Vaslui.

I. Dimitriu, preşed. soc. „Valea Rahovei“

N. Şerpescu, preş. Corporaţiei Meseriaşilor

Cucernicia Sa Părintele Ion Grigoriu preşedintele bibliotecii publice.

I. Haralamb, directorul fermei „Laza“.

Colonel Popovici comandantul regimentului 25, Vaslui.

Gh. Cotea, directorul şcoalei de Agricultură „I. Agarici“ de la Moara Grecilor.

N. Bartolomeiu, directorul fabricei de cărămidă a C. F. R. Ciurea.

M. Stănescu, directorul pepinierii Ciurea.

Tomida, directorul Liceului Internat *Iaşi*, pentru *amabilitatea* ce a arătat escursioniştilor gimnaziului nostru.

Cârjă, artist la teatrul naţional Iaşi.

A. C. Cuza, profesor Universitar.

V. Mitru, direct. şc. normale „V. L.“ Iaşi

Paul Bujor, profesor Universitar Iaşi.

D-ra Ileana Negri, doctorandă în ştiinţele naturale la Universitatea din Iaşi

Director, Ion Zelea-Codreanu

Secretar *C. Gentimir*

PROCES-VERBAL

No. 710 din 16/VII-1909

Subsemnaţii, Ion Zelea-Codreanu, directorul gimnaziului din Huşi, Al. Onicescu, D. Dimitriu, maiştri şi C. Gentimir, secretar la aceiaşi şcoală, luând parte la escursiunea făcută de 30 de elevi, ai acestui gimnaziu sub conducerea d-lui Director, în zilele de 5—11 Iulie inclusiv, constatăm că:

Escursiunea a avut la dispoziţie suma de 750 lei 05 bani (şapte sute cincizeci lei şi cinci bani), rezultată din beneficiul net a trei sărbări în sumă de *561 lei şi 10 bani*, din resturile de la cele două escursiuni anterioare, în sumă de *87 lei şi 20 b.*, din cotizaţiile elevilor escursionişti, în sumă de *51 de lei şi 75 b.* din beneficiul net al representaţiei dată de elevi în cursul escursiunei la Vaslui, în sumă de *50 lei*.—După cum se poate constata din scrisoarea D-lui Ed. Motaş, primar al urbei Vaslui, înregistrată la No. 678.

S'a cheltuit în faţa noastră, suma de 838 lei 05 bani (opt sute trei zeci şi opt lei şi cinci bani).

Urmează deci un deficit în sumă de 88 lei care a fost acoperit de către Dl Ion Zelea-Codreanu, directorul gimnaziului.

Drept, care am încheiat prezentul Proces-verbal, *astă-zi 13 Iulie 1909*

C. Gentimir *D. Dimitriu*

Ion Zelea-Codreanu

RAPORTUL
relativ la naţionalizarea uniformei şcolare.
No. 472 12/VIII - 1909

Domnule Ministru,

Pe lângă rasă, limbă şi tradiţie, un element *esenţial* în afirmarea naţionalităţii unui popor a fost şi este haina, îmbrăcamintea, portul. Determinat de climă, de ocupaţie, de împrejurări geografice şi economice, portul este în acelaş timp cea mai puternică manifestare a simţului estetic al unui neam, el este oglinda în care se reflectează sufletul lui.

Şi dacă vom mai avea în vedere că portul întovărăşeşte neschimbat viaţa unui popor din primele lui începuturi, atunci vom înţelege pe deplin, de ce fie-care neam se mândreşte atât de mult cu portul lui naţional. Şi chiar dacă portul lui nu e din cele mai mândre, lui i se pare că e cel mai mândru! E natural aşa să fie, de oarece fiecare popor înţelege frumosul în feliul său deosebit. Chiar aşa numita haină modernă a oraşelor n'a putut rămânea internaţională, cu toată tirania modei, ci s'a acomodat măcar cât de puţin gusturilor speciale, ale fiecărei naţiuni în parte.

Iubirea popoarelor însă pentru portul lor

naţional n'a putut să le oprească de-a privi cu uimire şi admirare portul naţional al neamului nostru: toţi au găsit că e cel mai frumos port din lume, medicii străini au crezut că e un port anume inventat de ştiinţa igienii pentru fericirea omenirii, iar noi ştim că e şi economicos întru cât poate fi pregătit în întregime în casă şi în sat!

Şi într'adevăr cât de frumos e! Ce podoabă potrivită pentru gingăşia poetică a Româncei, şi ce îmbinare măiastă de colori potolite şi ce cusuturi minunate! Ce potrivită haină pentru jocurile copiilor, pentru salturile îndrăsneţe ale flăcăilor, pentru mişcările domoale ale moşnegilor albiţi de vreme şi de necazuri; potrivită pentru gerul iernii şi arşiţa soarelui, pentru munca grea a câmpului şi pentru mişcările domoale şi maiestoase ale horei.

Desigur numai graţie acestor calităţi portul nostru naţional a fost în stare să străbată biruitor prin noianul vremilor: Strămoşii Daci în ciocniri furtunoase şi-au pierdut limba, portul însă a rămas!.

De câte mii de ani hălădueşte portul acesta pe plaiurile frumoase ale moşiei străbune şi câte sute de generaţii nu l-au purtat cu dragoste şi cu vrednicie!

E drept că pătura diriguitoare nu l-a îndrăgostit nici-odată prea mult, ci s'a dat după vânt, s'a dat după păr, şi cu portul: De-au venit Ungurii s'au ungurit, de-au venit Turcii s'au turcit, de au venit Grecii s'au grecit, de-au venit Ruşii s'au rusit, de-au venit Nemţii s'au nemţit!. Iar când conştiinţa naţională—păstrată cu credinţă şi îndărătnicie de massa sătenilor—s'a trezit şi s'a impus în Moldova şi Muntenia, şi străinii n'au mai putut veni, atunci pătura noastră diriguitoare s'a dus ea la străini şi . . . . . s'a franţuzit, şi cu graiul şi cu portul!

Destul de jalnic, dar destul de cunoscut! Primejdie mare n'a fost, ei erau puţini şi sătenii, departe de-a-i imita, li răspundeau cu satiră isteaţă şi muşcătoare. In timpurile mai nouă înstrăinaţii graiului şi ai portului nu sunt mai mulţi, faţă de numărul sătenilor, dar, vai! aceştia'i imită!

De vre-o 30 sau 40 de ani bate pierzător vântul înstrăinării portului şi a multor obiceiuri străvechi şi frumoase. Astăzi judeţe şi regiuni întregi şi-au părăsit portul! Ştiu cu toţii că părinţii lor purtau camaşă albă şi cusută, iţari, bondiţă, suman şi cojoc, ba, dintre cei mai bătrâni ici şi colo mai poartă şi azi unii, ceilalţi toţi o apă! s'au îmbrăcat

ca la târg! Locul cămeşilor de pânză de casă l-au luat cămeşile de cit, croite ca cele de la târg, locul iţarilor sprinteni şi curaţi l-au luat pantalonii de postav putred luaţi gata de la dugheană, cu o croială oribilă, locul bondiţii trainice şi frumos cusute l-a luat vesta, locul sumanului l-a luat surtucul croit ca şi pantalnoii! Femeile şi fetele nu mai poartă cămaşă cu altiţă şi catrinţă bine strânsă, se îmbracă cu polcă şi fustă. Fetele nu mai vin Duminica *la joc* rumene de bătaia vântului şi arşiţa soarelui, ci se dau cu rumeneală pe faţă, nu mai au în mână năframa legendară, ci mănuşi şi cortel. Şi vin la „dans“ nu la „horă“, căci biata horă e luată pe goană de ceata zbânţuită a valsurilor şi a polcelor, şi nu opune nici ea o rezistenţă prea mare; scârbită de asemenea port—căci ea nu şi-l schimbă pe al ei!—se retrage mereu...... în spre munţi! Ştie ea! e năvălire barbară! Şi fluerul cu doina lui şi o ceată întreagă şi tristă de vechi şi nobile obiceiuri iau parte la bejenie!..,..

Pentru cine 'şi dă seama, o privelişte mai jalnică nici că se poate!..... Doamne, prin grea ispită mai trece neamul nostru!

Dar să nu disperăm. Se arată semne de vreme mai bună. In capitală cucoane mari şi boieri de viţă se zice că ar fi îndrăgit portul nostru naţional, şi cântecul şi jocul, şi au for-

mat o societate.....cine ştie, poate mai tărziu vor îndrăgi şi graiul nostru strămoşesc!.

Şcoala însă nu trebuie să aştepte. Trăim în vremuri de redeşteptare naţională, şcoala trebue să păşască cu hotărâre înaintea vremii, şi ca o stea călăuzitoare să lumineze cu lumina ei magică căile neamului în negura viitorului.

Noi credem că a sosit timpul când ministerul ar putea ordona, ca toate şcolile din ţară să adopte drept uniformă portul naţional. Semnele uniformei se pot aplica cu uşurinţă: la pălărie o panglică de coloarea şcoalei, la căciulă o cocardă de aceiaşi coloare, gulerul sumanului poate fi brodat cu lână de coloarea şcoalei, în sfârşit la bondiţă şi la cămaşă ar putea predomina de asemene în cusuturi aceiaşi coloare; chiar şi pentru număr s'ar putea găsi loc. Uniforma ar fi şi mai ieftină: uniforma actuală cu manta costă 60 de lei— dacă ar obiecta cineva că făcându-se *în casă* coastă mai ieftin, vom răspunde că tot aşa să se lucreze în casă şi costumul naţional, iar dacă nu se ştie acuma se va şti pe viitor!—şi în primăvară de regulă e ruptă toată şi toamna trebue altă uniformă. Tot cu suma de 60 lei—la o comandă mai mare—s'ar putea obţinea costumul întreg: suman, bondiţă, i-

ţari, de lână, cămaşă şi căciulă. Avantajul ar fi că sumanul, bondiţa şi căciula ar dura la nevoie şi patru ani.

Am vrut să arăt numai că uniforma cu port naţional, nu este mai scumpă decât cea actuală, cât despre foloasele ei, credem că nu trebuie să insistăm prea mult.

Inainte de toate ar fi un puternic şi sugestiv mijloc de educaţie naţională în şcoală, iar în afară, oraşele noastre în mare parte înstrăinate ar căpăta un aspect mai românesc. Familiile ar învăţa să confecţioneze singure costumul, stativele ar începe din nou să funcţioneze, lumea ar vedea că e mai estetic şi mai economicos de-a se îmbrăca în port românesc. Şi cum satele au început a imita oraşele, ar avea ocazia să imiteze şi ceva bun! Şi apoi escursiunile şcolelor noastre vor trebui—precum am fost de părere în unele rapoarte anterioare—să se îndrepte tot mai mult înspre lumea satelor noastre—o lume atât de veche şi totuşi atât de nouă pentru pătura diriguitoare şi pentru şcoalele secundare şi superioare!—atât pentru a complecta instrucţia şi educaţia elevilor noştri, cât şi pentru a contribui măcar cu o licărire cât de mică la lumina de care au atâta nevoie sătenii. Şi ce exemplu minunat le-am da, când ne-am duce

la ei îmbrăcaţi cu toţii în haina strămoşească şi elevi şi profesori! Da, da! şi profesori!....

Dacă însă cu toate acestea aţi crede, domnule Ministru, că nu a sosit *încă* momentul pentru a putea lua o asemenea hotărîre, atunci avem onoare a vă ruga, ca cel puţin să binevoiţi a da permisiunea şcoalelor care o vor solicita, şi cea dintâiu este gimnaziul „Anastasie Panu" din Huşi. Deie Dumnezeu să urmeze cât mai multe.

Director, (ss) *Ion Zelea-Codreanu*

Secretar, *(ss) C. Gentimir*

RAPORTUL

general asupra anului şcolar

No. 780 din 31 August 1909

Domnule Ministru,

Urmând îndatoririlor impuse directorilor de şcoli secundare prin articolul 190 din regulament, avem onoare a vă raporta cele ce urmează, privitor la funcţionarea gimnaziului nostru în cursul anului şcolar 1908-1909, arătând tot odată în câteva cuvinte cum a funcţionat de la înfiinţare şi până astă-zi. Voi

arăta care trebue să fie menirea lui în această parte a ţării, enumărând lipsurile materiale şi mai ales morale pe care le-am găsit la venirea mea în fruntea şcoalei şi pe cari cu sacrificii, cu muncă şi cu hotărîre am fost în stare să le înlătur în parte, multe aşteptând încă să fie îndreptate de-acuma. Voi arăta deci care trebue să fie programul de activitate al acestei şcoli pentru noul an şcolar.

Voi arăta ce trebue să se aştepte de la director, ce trebue să aşteptăm de la profesori şi ce trebue să aşteptăm de la autorităţile şcolare superioare. Bazat pe experienţă şi pe observaţiunile pe cari am avut ocazia a le face, voiu arăta unele lipsuri de cari sufere învăţământul nostru secundar în genere mai ales din punctul de vedere al educaţiei şi al predării cunoştinţelor, şi voiu formula propuneri, rugându-vă să binevoiţi a dispune cele ce veţi crede de cuviinţă.

Nu este rostul nostru să cercetăm aici cauzele pentru cari judeţul Fălciiu a fost din multe puncte de vedere neglijat în faţa altor părţi ale ţării în ultimele decenii. Noi vom constata numai că el a fost neglijat din punctul de vedere cultural, întru cât numai cu mari greutăţi acest judeţ a putut obţinea actualul gimnaziu abia în anul 1891. Şi de si-

gur această neglijare a fost o nedreptate și o greșală. O nedreptate față de Fălciieni întru cât ei au jucat un rol hotărîtor în istoria sbuciumată a Moldovei și au dat timpurilor moderne românești oameni pe cari nu i-a putut da restul țării, oameni fără de cari România nu s'ar fi putut închega pe bazele de astăzi. Fără cetele de voinici neînfrânați din codrii Tigheciului nu se știe ce soartă ar fi pregătit Moldovei hordele de năvălitori prădalnici! Fălciienii sunt în massă—exceptându-se o bună parte dintre Hușeni—urmașii vestiților codreni din codrii nepătrunși, tainici și amenințători ai Tigheciului. Codrii au dispărut aproape fără urmă, a persistat însă în sângele Fălciienilor firea nobilă, originală—și din unele puncte de vedere deosebită de a celorlalți Români—a falnicilor codreni. Rabdă mult și sunt destul de greoi în a lua vre-o hotărîre, dar când au luat-o nu se lasă nici în ruptul capului. Fălciienii nu știu ce-i șovăiala în acțiune, principiul fundamental al caracterului lor fiind îndrăzneala, tenactitatea și hotărîrea în acțiune! Cât a folosit acest caracter neamului și țării ne vom da seama aducându-ne aminte numai de cei trei mari luceferi pe cari Fălciienii i-au dat neamului în timpuri hotărîtoare: Mitropolitul Veniamin

Costache, Mihail Cogălniceanu și Cuza-Vodă! Oare fără îndrăzneala, tenacitatea și hotărîrea în acțiune a acestora ar fi fost posibilă România de astăzi?...

In asemenea împrejurări a fost și este cu dreptate ca îndelung răbdătorii și tăcuții Fălciieni să fie puși în condiție de inferoritate față de alte județe?

Am afirmat însă că neglijarea județului Fălciiu este și o greșală: Nu trebue să uităm că legăturile cele mai puternice ale întregii Basarabii sudice erau cu orașul Huși și județul Fălciiu, și dacă drumurile bătătorite au fost cu nedreptate și samavolnicie întrerupte, să nu uităm că pentru o cultură națională condusă cu chibzuință zăgazuri nu pot exista. Rațiuni strategice ne opresc de-a rădica fortificații pe malul Prutului, cetăți de cultură se cer însă imperios, căci tunurile lor bine montate și bine așezate ar putea bate foarte ușor chiar până la Nistru!

Și afară de aceasta este ore așa de bine și așa de temeinic așezată fericirea țării și a neamului, încât nu mai avem nevoe de loc și nicăiri de îndrăzeala, tenacitatea și hotărîrea în acțiune a Fălciienilor, pregătiți prin o puternică instituție culturală: un liceu complect și bine înzestrat din toate punctele de

vedere? Complectarea gimnaziului din Huşi într'un liceu nu va putea întârzia mult şi pentru motivul că e menit să servească şi populaţiunea din judeţul Vaslui.

Cât de simţită era nevoia unui gimnaziu la Huşi, se poate vedea din sacrificiile pe cari le-a făcut pentru această instituţie atât judeţul, cât şi primăria oraşului Huşi.

Pentru a răspunde nevoilor urgente ale Fălciienilor câţiva profesori de la seminarul de pe vremuri înfiinţează un gimnaziu privat obligându-se a preda gratuit. Primăria pune la dispoziţie un local, mobilier, încălzit, luminat şi un servitor, iar ministerul instrucţiunii publice face cunoscut prefecturii judeţului prin ordinul No. 13439 din Noembrie 1889, că aprobă ca gimnaziul să funcţioneze ca şcoală privată.

Fălciienii n'au încetat însă cu stăruinţele şi ministerul s'a văzut silit peste 2 ani să înfiinţeze gimnaziul din Huşi făcând cunoscut acest lucru prefecturii de judeţ cu ord. No. 10226 din 21 Septembrie 1891. Pentru acoperirea cheltuelilor ministerul a prevăzut în budget suma de 4300 lei, iar consiliul judeţian 5000 de lei. Primăria din Huşi a pus la dispoziţie localul, mobilierul şi un servitor. Cu toate acestea, vre-o 15 ani mai târziu s'a

găsit un prefect care a reuşit să adune vre-o 30 de iscălituri pe o petiţie prin care cerea desfiinţarea gimnaziului. Motivul adevărat era că n'avea partizani politici între profesori.

Poate să se bucure, că acuma are!...

Cursurile au început la 2 Octombrie 1891.

De la această dată înainte gimnaziul acesta şi-a făcut datoria ca şi celelalte şcoli secundare din ţară. pregătind când mai slab, când mai bine serii de elevi *pentru certificatul de absolvire.* Preocuparea principală a directorului şi a multor profesori era ca şcoala să aibă cât mai mulţi promovaţi. De aici foarte interesante conferinţele de la finea anului: Cutărui elev trebue să i se deie drumul. căci dacă are note rele se datoreşte numai faptului că e leneş, dar altfeliu e deştept de n'are păreche; altul şi-a dat bietul multă silinţă, dar e cu mintea redusă din naştere şi trebue să-i dăm drumul şi lui; altul trebue promovat pentru că-i sărac lipit pământului altul pentru că tatăl său fiind bogat nu-l va lăsa doară fără instrucţiune; al cincilea nu va urma mai departe, lasă-l deci să aibă şi el acolo 4 clase gimnaziale; al şeselea trebue promovat tocmai pentrucă va urma mai departe şi acolo va vedea cât îi va fi de greu fiindcă nu s'a pregătit bine aici; al şaptelea

trebue promovat pentrucă, deşi n'a învăţat, dar s'a purtat foarte bine; al optălea ca să scape odată şcoala de el, că e un rău; al nouălea odată ce a fost lăsat să treacă până aici!... trebuia lăsat repetent încă din clasa întăia, „acolo trebue cernut bine!“ al zecelea fiind în clasa întăia, se promovează cu condiţia însă ca la anul viitor să nu mai avem absolut nici o indulgenţă cu el; al unsprezecelea e—aceasta pe tăcute!—fiul, nepotul sau ruda cutărui om cu influenţă, sau astăzi sau în viitor; iar pentru al doisprezecelea au stăruit toate neamurile şi toţi prietenii şi e greu să refuzi o lume întreagă! Elevul însă care a avut *multe note rele* şi nu a intrat în nici una din aceste 12 categorii, a rămas repetent *cu siguranţă*. Atunci în disperare părinţii încearcă să ungă osia. Spre onoarea acestui gimnaziu însă încercările nu isbuteau nici-odată, ci se aduceau la cunoştinţa colegilor în cancelarie producând multă ilaritate. Cu toate acestea va fi interesant, cred, să citez câteva atentate de acestea pe cari le ştiu din cursul celor 8 ani, de când sunt în învăţământ: Regretatului profesor N. Popovici părintele unui elev de rit mozaic i-a trimis acasă o căpăţină de zahar. Desigur că cel ce-a adus-o n'a ştiut pe unde să iasă mai repede! Fiul

unui funcţionar de la gară capătă o notă rea
la Matematici, atunci tatăl său caută la club
pe profesorul Stefan Popa, actualmente la li-
ceul din Tulcea, îl chiamă afară şi cu o a-
fectuoasă strângere de mână îi îndeasă o banc-
notă. Profesorul strigă poliţia; tatăl elevului
îşi ia bancnota şi dispare. Iar în contra mea
s'au săvârşit următoarele atentate: Un pensi-
onar bătrân—şi doară fusese dascal şi el o-
dată, institutor—mergând cu mine înspre
gimnaziu, unde trebuia să ascult pe fiul său
la corigenţă, îmi pune în mână o bancnotă.
Cum era vânt puternic afară, i-am dat dru-
mul. A alergat mult bătrânul după ea, şi al-
tă pedeapsă mi-a fost milă să-i dau!..... Fiul
unui funcţionar de la gară capătă o notă rea.
Sara tărziu un lucrător îmi aduce un pachet
de la „un domn“. Desfac pachetul: în lăuntru
2 jamboane şi un bilet: „Primiţi acestea de
la tatăl elevului Dv. Ionescu.... din clasa II-a,“
Am păstrat biletul şi am asvârlit pachetul a-
fară. Cam mirat, lucrătorul l-a cules de pe
jos şi s'a dus cu el. A doua zi dimineaţă toc-
mai când voiam să mă duc cu biletul la po-
liţie, mi-a şi venit un prietin să mă roage
cu isistenţă să nu nenorocesc pe atentator,
că are copii, că nu şi-a dat sama, că pe a-
colo pe la slujba lui asta nu-i extraordinar...

L-am iertat! Şi rău am făcut! Căci abia a trecut un an, şi un alt funcţionar de la C. F. R. care avea 2 fii la gimnaziu, rămânând unul din ei corigent şi obţinând note rele şi la examenul de corigenţă din toamnă, mi-a trimes un negustor jidan ca să-mi ofere „până la 100 de lei!“ Jidanul nu va mai veni la mine cât va trăi, pe stimabilul funcţionar însă nu am avut ocazia să-l învăţ minte! Aceasta a fost prin anul 1906. De atunci afară de stăruinţi verbale şi prin scrisori, atentate de feliul acesta nu s'au mai întâmplat la gimnaziul nostru.

Şi să nu ne mirăm prea mult de această mentalitate a părinţilor profani. Anul acesta un institutor a avut la gimnaziu un cumnat. Mi-a arătat totdeauna prietenie. La sfârşitul anului văzând că cumnatul său e ameninţat să rămâie repetent, mi-a trimes stăruinţa unuia din cei mai buni prieteni ai mei. Şi când cu toate acestea cumnatul i-a rămas repetent la 3 obiecte, de-a doua zi nu m'a mai salutat! Mă întreb ce atitudine ar mai fi avut dacă elevul ar fi fost chiar propriul său copil? Şi totuşi domnul acesta nu e un profan oarecare, ci e dascăl şi încă director de şcoală primară!

Tot din timpul acela însă avem de înregistrat şi o pagină neagră în istoria şcoalei

noastre. E vorba de un suplinitor, care de altfeliu nici nu avea intenţia să rămâie în învăţământ. Din seria de turpitudini, două mai interesante: Părintele unui elev fiind farmacist şi deci având o situaţie materială mai bună, fiul său nu era chip—cu toate silinţele ce-şi da—să obţină la profesorul respectiv o notă mai mare ca nota una. Părintele alarmat îi cere profesorului să-i recomande un preparator, atunci profesorul se recomandă singur pentru suma de 50 de lei lunar. A plătit bietul om acest bir până la sfârşitul anului, în schimb însă elevul a scăpat de grija obiectului! Nu învăţa decât când profesorul îi spunea că a doua zi are să-l asculte din cutare bucată; la teză tot aşa! Şi erau mulţi elevi în categoria aceasta, plătind fiecare după puteri!

Al doilea caz din ruşinoasa epocă e şi hazliu: Un pensionar venerabil d-l G. are doi copii la şcoală, ambii stau foarte slab la sfârşitul anului, cum se întâmplă, tocmai la profesorul de mai sus. Părintele însă nu vrea să înţeleagă şi pace! Aşteaptă profesorul nostru până în ziua când trebuia încheiată situaţia elevilor şi văzând că părintele nu vine, se duce el la dânsul. Aflase că pensionarul s'ar fi hotărît să se mute la Iaşi ca să poată su-

pravceghea pe copii în continuarea studiilor. Il întrebă dacă nu dă casa cu chirie. Părintele elevilor îi răspunde că o dă cu suma de 800 de lei anual. Atunci profesorul îi pune în vedere că ambii lui fii sunt în primejdie de-a rămânea repetenţi şi că această primejdie se poate evita dacă îi va da casa cu chirie pe timp de 2 ani cu preţul de 400 lei anual. Părintele e încântat de propunere şi îl invită cu insistenţă să vină a doua zi dimineaţă să facă contractul. Profesorul nostru de tristă memorie, foarte mulţumit, trece pe elevi, şi a doua zi dimineaţă vine grăbit cu coalele albe pentru a încheia contractul. Părintele elevilor nici nu înţălege despre ce e vorba, iar când profesorul insistă îl dă afară cu servitorul. Infuriat vine acesta la d-l S. directorul de pe atunci, şi îi cere cataloagele bimestriale pentru a lăsa repetenţi pe elevii cutare, de oare ce tatăl lor l-a tras pe sfoară! Şi-i şi povesteşte cum!... Cataloagele nu i s'au dat....

In schimb peste câte-va săptămâni a fost numit director!..... Profesorii îngrijaţi de prestigiul şcoalei se adună cu toţii şi înaintează ministerului un memoriu în care enumără toate meritele noului director şi anexează şi *probe materiale!* Totuşi respectivul rămâne să o-

pereze la direcţie, până când a venit vremea de s'a dus de tot.

Acestea relativ la instrucţie, iar în ce priveşte educaţia în şcoală nu era lămurită nici măcar noţiunea ei. Cam ce ar fi să fie „*educaţia*" în şcoală? Să înveţe pe elevi să zică buna ziua la oamenii bătrâni şi să sărute mâna mătuşelor când le întâlnesc? Acestea le ştiu elevii cuminţi de acasă şi din şcoala primară! Şi dacă nu le-ar şti, ar putea intra ele în atribuţiunile şcoalei secundare? Aşa-i!

Nu din cine ştie ce vremuri străvechi, ci de la 1901 încoace, decând am intrat în învăţământ, am putut face următoarele observaţiuni caracteristice relative la ideia de educaţie în genere şi la educaţia naţională în special:

Făceam şi eu parenteze în lecţiunile mele. Ştiţi, parentezele cari au mai luminat învăţământul nostru secundar, singurele cari au mai încălzit sufletul şi au dat de multe ori roade şi deci au îndreptăţit întru câtva existenţa învăţământului nostru secundar în ultimele decenii! Mi s'a spus părinteşte: „Mai lasă-le aiestea, că nu-s de şcoală. La şcoală: carte după programă!"

Intr'un rând supliqneam catedra de istorie şi într'o legătură oare-care la Istoria Românilor li-am vorbit elevilor despre doină, şi am scris

aceasta şi în condica de prezenţă. Unul dintre colegi observând aceasta mă întreabă, uimit de asemene îndrăzneală, ori de este vreun capitol cu asemene titlu în manual, adăugând că manualul urmăreşte cu fidelitate programa oficială!

Tot la Istoria Românilor am vorbit odată despre pericolul slavizmului pentru neamul nostru, împărţind totodată elevilor broşura d-lui A. V. Gâdei „Ruşii şi ţărănimea românească“. Un coleg aflând acest lucru îmi spune cu bunătate: „Eşti suplinitor! Şi dacă ambasadorul Rusiei ar afla ce propagandă faci şi ar interveni la minister, crezi că ministerul ar ezita de-a te înlocui telegrafic? Ia, caută-ţi de treabă mai bine!“.

Când am pus în corespondenţă pe elevii gimnaziului cu colegii lor din Suceava—ce-i drept într'o vreme când încă nu se pomenise nici măcar într'o revisită de aşa ceva!—era să dau de bocluc. În definitiv fapta îndrăzneaţă era pe socoteala mea, dar „elevii, cari şi aşa nu învaţă, se vor ţinea de-acuma, numai de scrisori“ şi cine ştie ce putea să mai iasă de aici!

Iar când am sfătuit pe elevi să se înscrie membri corespondenţi la societatea pentru protecţia animalelor, am avut cu un părinte—probabil inspirat de cei cari nu ştiau ce să mai facă, ca „mintea copiilor să rămâie la carte“! un conflict, care a trebuit să ajungă chiar în faţa tribunalului.

Din trecutul gimnaziului cam acestea sunt de enumărat relativ la educaţie.

Cu toate acestea însă a avut şcoala aceasta şi vremuri bune. Anul şcolar 1906—1907 adunase un frumos mănunchiu de puternice personalităţi didactice. Fiecare profesor îşi iubea cu pasiune obiectul său, şi aproape toţi erau în curent cu noua ştiinţă de predare. Era o adevărată minune pentru gimnaziul nostru şi de aceia probabil nici n'a putut dura! Parcă a dat un vânt rău! La un moment dat s'au împrăştiat toţi în toate părţile, şi n'au fost înlocuiţi în mod echivalent!

Ca activitate extra-şcolară avem puţine lucruri de înregistrat în trecutul gimnaziului nostru. Dacă ar fi fost mai mult dor de muncă pentru binele obştesc şi mai mult spirit de sacrificiu din partea tuturor profesorilor cari s'au perindat pe la această şcoală, de bună seamă am fi avut bucuria de a înregistra acuma cu mult mai multe!

In iarna anului 1905 se înjghebase din iniţiativa profesorilor gimnaziului un cerc cultural dăscălesc din care făceau parte şi pro-

fesoarele de la şcoala profesională şi toţi institutorii şi institutoarele din oraş. Au votat statutele în care se prevedea şi o oarecare activitate culturală extraşcolară; şi-au ales rând pe rând secretar, casier, vice-preşedinţi, membri în comitet; şi totul a mers de minune până la alegerea preşedintelui! In clipa aceasta toată armonia a pierit ca şi cum nici n'ar fi fost. S'au împărţit în două tabere afară de prea puţini neutri—una conservatoare, şi una liberală. Fiecare tabără voia săşi aibă preşedintele ei. Cu multă trudă s'a ales un preşedinte. Taberei adverse nu i-a rămas decât să înceapă imediat o luptă aprigă pentru răsturnarea preşedintelui. După o săptămână de pregătiri febrile, în adunarea generală ce urmează se propune vot de blam comitetului întreg, pentru a se putea alege un alt preşedinte! Se naşte un tumult cu totul nepedagogic, se stâng lumânările, câte-va clipe urmează prin întuneric dispute bine argumentate..... şi cercul cultural al corpului didactic din Huşi a încetat din viaţă, după o rodnică activitate de o săptămână. Durerile, suferinţele neamului nostru s'au stâns toate, în orice caz fericirea Românilor din oraşul Huşi şi judeţul Fălciu a fost aşezată pe temelii granitice! Ce rost putea deci să mai aivă existenţa unui cerc cultural al corpului didactic? Apostolii neamului şi-au făcut pe deplin datoria, să-i lăsăm deci să se bucure în pace de aureola muncii lor pline de abnegaţie şi de sacrificii!......

Cu toate acestea însă subsemnatul convins că nu e timp pentru descurajare am început în luna Iulie a anului 1906 a pregăti înfiinţarea unei societăţi culturale şi economice, menită a strânge în jurul ei toate elementele doritoare de binele public din judeţul Fălciu. Voi descrie aici în câteva cuvinte calea ce am urmat, munca ce am depus, piedicile ce am întimpinat şi rezultatele—destul de slabe—la cari am ajuns, în speranţa că experienţa dobândită de mine pe acest teren ar putea fi folositoare şi altora, cari vor dori poate să înceapă acelaş lucru în altă parte.

Am schiţat întâiu pe hârtie planul de activitate al societăţii, pe care doream s-o înfiinţez, un proiect de statute. Am trebuit să meditez şi să combin câteva săptămâni. Apoi am arătat schiţa la mai mulţi prieteni consultându-mă cu fie-care în parte, şi de oare-ce fiecare îşi avea—pe lângă fraza comună tuturor că „la Huşi nu se poate face nimic, s'au încercat doar atâtea lucruri!“ părerea sa personală în privinţa organisării unei societăţi,

i-am adunat pe mai mulţi la o serie de consfătuiri intime. Rezultatul a fost că proiectul meu de statute s'a schimbat mult, au rămas însă principiile fundamentale de organizare indicate de mine. Principii în parte originale faţă de modul obişnuit de organizare al societăţilor în genere: In loc de preşedinte, 3 directori cu puteri egale, cotizaţia benevolă de la 20 de bani lunar în sus; împărţirea societăţii în secţiuni; şi planul de activitate al primelor 4 secţiuni. Cei 3 directori în locul preşedintelui, fiindcă am observat că moartea societăţilor sunt preşedinţii; iar secţiunile, pentru a putea împăca deziderateie fiecăruia. Am scris apoi o „chemare"—cuvânt, pe cât ştiu, întrebuinţat de mine întăiaşidată în înţelesul neologismului „apel"—în care arătam situaţia cea adevărată a neamului nostru şi conchideam că nu există mântuire de cât pe calea întovărăşirii pe teren cultural şi economic. Cu schiţa statutelor şi cu chemarea subsuoară am început a colinda din casă în casă, pe la toţi Românii, indiferent dacă-i cunoaşteam sau nu, şi li vorbeam despre societatate. In curând însă mi-am dat sama că „chemarea" mea era prea drastică, spunea prea direct adevărul, şi mulţi refuzau să o iscăliască. Nu întrunisem decât vre-o 35 de iscălituri. Atunci am adunat un cerc intim de

prietini şi după mai multe discuţii am delegat pe prietenul Dr. N. Lupu, pe atunci medic primar de judeţ, să deie o formă mai domoală fondului exprimat în „chemarea" mea. Cu puţine schimbări din partea noastră, noaua „chemare" n'a mai întâlnit atâta rezistenţă. Eu mi-am luat iarăşi condica subsuoară şi mi-am continuat colinda din casă în casă şi din om în om. Cu întrerupere de o oră la amiază şi o oră sara îmblam de dimineaţă şi până sara tărziu, adese până la ora 12 noaptea, incontinu timp de 5 luni, adică până în ziua de 3 Decembrie a anului 1906.

Cu toate că societatea „Munca" înfiinţată în urma acestei chemări, nu a dat nici pe departe rezultatele la cari mă aşteptam, totuşi „chemarea" merită deosebită atenţiune, pentru motivul că adevărurile exprimate în ea au fost întărite într'un moment de sinceritate, cu 72 de iscălituri, întrunind persoane din toate partidele politice şi din toate straturile societăţii: Senatori şi deputaţi,—cei cari erau şi cei cari fuseseră—magistraţi, preoţi, medici, profesori, institutori, învăţători, funcţionari de toate gradele şi de la toate autorităţile! *„Chemarea"* este cel mai frumos şi mai măreţ gest al păturii diriguitoare din judeţul Fălciiu, de aceia ne credem datori a o redea aici cuvânt din cuvânt şi cu toate iscăliturile:

CHEMARE

Un vânt puternic de redeşteptare suflă asupra ţării întregi, de câţiva ani încoace.

Pătura cultă a naţiunii, intelectualii oraşelor şi ai satelor, par a fi înţeles că un popor atunci e puternic şi viguros când legătura dintre diferitele lui straturi e strâns cimentată prin dragoste reciprocă

Prăpastia adâncă ce există între pătura cultă pe de-oparte, mahalalele oraşului şi satele depărtate pe de alta, a început a dispărea.

Conştiinţa naţională a început a se trezi în straturile de jos. **Primejdia** *economică ce ne-o urzesc străinii din mijlocul nostru, nu mai este ascunsă. Ea s'a accentuat atât de mult, încât reacţia fericită a organizmului viguros al neamului se produce.*

Drept aceia în scurt timp ca din pământ s-au văzut răsărind, în oraşe societăţi de cultură, atenee, biblioteci populare, cantine şcolare, societăţi cooperative bănci româneşti şi alte instituţiuni mântuitoare; iar în sate unde apostolii de acolo, învăţătorii şi preoţii au muncit fără preget, instituţia băncilor populare a luat un avânt uriaş. Obştiile săteşti au început a readuce pământul în stăpânirea acelora cari cu sângele lor de veacuri l-au păstrat, iar şcolile de adulţi şi cercurile culturale tind a răspândi cultura şi printre aceia care nu ştiu ceti şi scrie.

In acest concert general de năzuinţi către mai bine, judeţul nostru Fălciiu şi oraşul nostru Huşi au rămas în urmă. Pe lângă ceata victorioasă a celorlalte oraşe şi sate, ale noastre par a merge şchiopătând.

Şi doar nicăiri nu e mai multă nevoe decât la noi de o acţiune mai energică pentru redeşteptarea culturală şi economică a Românilor. Judeţul nostru Fălciiu are tristul privilegiu de-a număra în populaţia sa rurală **cei mai mulţi neştiutori de carte din ţara toată.**

In oraşul Huşi de unde cu 30 de ani în urmă erau 2—3 negustori şi meşteşugari **străini**, *acuma abia sunt 2—3* **români**, *iar restul sunt străini! Pământul judeţului, proprietate altă dată a mari neamuri moldoveneşti, este acuma exploatat—el şi robii de pe dânsul, ţăranii! de către străini. Din cele vre-o 54 de moşii numai 9 sunt cultivate de proprietari sau de arendaşi români şi 34 (ceteşte: treizeci şi patru) sunt exploatate de străini.*

Şi intelectualii judeţului nostru n'au luptat până acuma cu destulă energie împotriva acestor pericole. Din 1849 de bănci săteşti în ţară cu 16,703,000 lei capital, judeţul Fălciiu are numai 26 bănci săteşti—dintre care una a fost deja zugrumată de cămătari, cea de la Epureni—cu 202,000 lei capital.

Pe când în ţară sunt acum peste 60 de obştii săteşti pentru arendare de moşii, la noi abia sunt două; la noi unde nevoia e mai mare! Oraşul nostru n'are o bibliotecă publică unde cei lipsiţi de mijloace, dar lacomi de cultură să-şi înviorcze mintea şi să-şi întărească sufletul. La noi nu e nici o societate cooperativă care să ne ferească de speculaţiunea străinilor. La noi nu-i nici o cantină şcolară, care să inlesnească mijloacele de hrană şcolarilor nevoiaşi.

Fălciiul care a dat ţărei pe Veniamin Costache de la Roşiesti, pe Cuza-Vodă din Bărboşi, pe Mihail Cogălniceanu de la Râpi, pe Lascar Catargiu de la Urlaţi şi pe Ralet, **nu poate rămânea văduv de sprijinul intelegenţii**, *la rădicarea economică şi culturală a masselor, la lupta împotriva cotropirii străine şi prin acestea la întărirea ţării şi a neamului!*

Conştiinţa noastră nu poate fi împăcată cu traiul egoist de azi pe mâne. **Şi noi** *trebue să luptăm în cercul nostru de aici pentru realizarea scopurilor urmărite de neamul nostru de pretutindeni.*

Pentru începerea acestei lupte pentru căutarea mijloacelor celor mai nimerite de activitate spre a ajunge mai sigur la ţintă, rugăm pe doamnele şi

domnii care sîmt cu adevărat românește să se adune în sala teatrului din Huși, în ziua de Duminecă 3 Decembrie la orele I½ p. m. spre consfătuire.

Gh. Alexandrescu, învățător. C. Anastasiu, conductor technic; Econom I. Andriescu, revizor eclesiastic; I. V. Andrian, inspector comunal; D. P. Andriescu, proprietar, senator; Gh. Andriescu, proprietar; D-na Adela Antonescu, institutoare; C. Antonescu, institutor; G. H. Bălțatu, învățător; Ioan Băiulescu, directorul gimnaziului; Floru Belissimus, profesor; D-na Emilia Berea; Gh. Berea proprietar; N. D. Berea, proprietar; P. Bogdan, institutor; Al. Boldescu, medicul veterinar al județului; C. I. Bondescu, institutor; Nicu H. Bosie, advocat; V. H. Bosie, advocat; Dr. Radu Chernbah, medicul spitalului; M. Gh, Chirițoiu,advocat; Toma Chisacof, proprietar; Sava Cireș, comerciant; D-na M. Constantinescu, institutoare; D-ra El. Constantinescu, institutoare; T. Dimitriu, institutor și director, Al. Donea, inspector comunal; C. Filipescu, advocat; Dr. T. Gâdei, profesor; Gh. Găinescu, casier la admin. financiară; I. M. Gavrilescu, președintele tribunalului; Ir. Gheorghiu, advocat, fost deputat; Gh. Ghiorghiu, casierul poștei; V. A. Grigoriu, student; Econ. Ir. Hagiu, protopop; Dr. Sp. Hobincu medic de plasă; En. V. Iamandi, proprietar; Scarlat Iamandi, medic veterinar; M. Ibrăileanu, magistrat; Valentin Ionescu, magistrat· C. Ionescu, medic veterinar; Paul Iorgulescu, institutor; Econom N. Luca, paroh; Dr N. Lupu, medicul primar al județului; Dr. M. Mazilu, medic; T. Mitache, proprietar, deputat; Econom V. Mitru, preot; D. I. Monastereanu, pensionar, advocat; V. Pâslariu, inginerul județului; I. Pivniceriu, proprietar senator; C. Pivniceriu, secretarul general al județului; C. Pivniceriu, comerciant; D-na Mina Popa, directoara școalei profesionale; Ștefan Popa, profesor; Tanasă Popovici, profesor; Al. Râșcanu, advocat, fost deputat; Gh. Săvescu, fost profesor; I. Semaca, pensionar; Al. Semaca, dirigintele poștei; D-na Elena I. Silvestru, institutoare; D-na T. V. Stăcescu, institutoare; Victor Stăcescu, institutor și director; M. Străinu, șeful gării; Dr. T. Teodoru, medicul spitalului Mălăești; Econom Coman Vasilescu, paroh; Econom C. C. Vasiliu, paroh; C. C Va-

siliu, judecător de instrucție; Gh. C. Ventu, profesor, fost defensor; Gh. Vezbianu, revizor școlar; Ion Zelea-Codreanu, profesor. *Huși 21 Noembrie 906.*

Această chemare am trimis-o la 1200 de persoane și s-a publicat prin mai multe ziare. In ziua de 3 Decembrie s-a ținut întrunirea în sala mare a prefecturii. Au răspuns chemării peste 700 de persoane, primindu-se tot odată o serie întreagă de telegrame de adesiune și încurajare din toate părțile țării. In tot timpul discuțiilor a domnit cel mai curat și mai înălțător entusiasm. Un individ plătit de străini a încercat să tulbure liniștea, lumea însă la silit să părăseacă sala, infierându-l cu epitetele pe cari în totdeauna le-a meritat.

In această întrunire s'a hotărât înființarea societăîții cultural-economice „Munca", iscălindu-se actul de constituire și votându-se tot-odată statutele, din cari redăm aici câteva articole mai principale:

Art. II. Scopul societății este de a munci pentru progresul cultural, moral și economic al Românilor din județul Fălciiu; de a răspândi și întări ideia națională în toate straturile societății.

Art. III. In vederea acestui scop, societatea se va servi de următoarele mijloace:

a) Pentru răspândirea culturii în oraș și la țară, va ținea conferinți și predici, va înființ-

ţa şcoli de adulţi, societăţi de cetire, biblioteci publice şi coruri pentru cultivarea muzicei naţionale; va înfiinţa societăţi de gimnastică şi tir, teatru, ş. a.

b) Prin organizarea de societăţi cooperative de consum şi de desfacere va tinde a organiza economiceşte pe Românii din judeţul Fălciiu.

c) In fine societatea se va servi. întru ajungerea scopului ei, de ori ce mijloace cinstite şi legale.

Art. IV. Ori ce Român de ori unde, poate fi membru al societăţii, dacă cererea sa, va fi admisă de majoritatea comitetului.

Semnatarii „Chemării" şi cei ce au iscălit procesul-verbal de constituire, sunt consideraţi de drept membri fondatori.

Art V. Societatea va fi condusă de un comitet general în cari vor fi 3 directori cu puteri egale, cari aplicând principiul majorităţii, vor îndeplini în societate funcţiunea de preşedinte, un casier, un secretar general, un secretar, aleşi de societate în întrunire generală, şi preşedinţii secţiunilor aleşi de secţiunile respective.

Art. VI. Pentru împărţirea muncii, societatea, pe măsură ce se va simţi nevoia, se va împărţi în secţiuni. Un membru al societăţii va putea face parte după voinţă, din-

tr'una, din mai multe sau din toate secţiunile.

Adunarea generală care a avut loc peste o săptămână a ales comitetul a cărui primă lucrare a fost de a studia amănunţit, discutând pe larg şi modificând, proiectul de regulament prezentat de mine. Aproape în fiecare sară se ţineau şedinţele comitetului şi totuşi lucrarea a durat aproape 2 luni, şi adunarea generală din 18 Februarie 1907 a votat regulamentul din care citez unele articole mai importante:

Art. 45. Modurile de activitate ale diferitelor secţiuni se regulamentează în chipul următor:

a). Secţiunea literară se va ocupa în şedinţele ei cu lecturi din literatura română, va discuta diferite probleme de literatură artă, filosofie şi ştiinţă, va ţinea între membri dizertaţii din domeniul literaturilor străine, va ceti şi va face critica produselor literare sau ştiinţifice ale membrilor, va culege literatură populară mai ales din judeţ şi va revizui din punctul de vedere estetic toate publicaţiile ce eventual ar fi să le facă societatea.

b). Secţiunea culturală va ţinea conferinţi şi predici, în oraş şi în satele judeţului, va înfiinţa şcoli de adulţi, va organiza biblioteci publice şi societăţi de citire. Va face o an-

chetă minuţioasă cu deosebire asupra stării economice morale, naţionale şi sanitare a judeţului.

Va încuraja înfiinţarea de bănci şi obştii săteşti, va tinde a înfiinţa un muzeu, care să cuprindă viaţa actuală şi trecută a judeţului.

c) Secţiunea economică va organiza şi va încuraja pe negustorii, industriaşii şi meseriaşii români în întreprinderile lor, va organiza societăţi cooperative de consum acolo unde negustori şi meşteşugari români nu există, sau unde aceştia nu pot fi organizaţi în aşa fel, în cât să poată lupta cu succes; va organiza societăţi cooperative de consum pentru procurarea instrumentelor agricole trebuitoare sătenilor din judeţ şi în general pentru indestularea tuturor trebuinţelor gospodăreşti; va organiza societăţi cooperative de producere şi de desfacere; într'un cuvânt, secţiunea va avea problema de a organiza economiceşte pe Românii din jud. Fălciiu.

La întrunirile secţiunii se vor discuta diferite chestiuni de economie practică şi se vor ţinea dizertaţi din economiea politică şi naţională. Secţiunea economică se va pune în contact cu băncile săteşti şi va căuta să le încurajeze.

b). Secţiunea muzicală va cultiva muzica naţională, în ori-ce caz corul va cânta, numai

în limba română, va căuta, să răspândească iubirea de muzică la ţară, înfiinţând coruri săteşti, va culege melodii populare româneşti, va discuta şi va face critica produselor muzicale ale membrilor şi va recomanda pe cele mai bune directorilor pentru a fi publicate în anuarul societăţii.

In afară de cor, secţiunea muzicală va putea înfiinţa, când mijloacele vor permite, o diviziune de muzică instrumentală cu un dirijor propriu, care va face parte de drept din comitetul secţiunii.

Art. 46. Pentru ori-ce conferinţă sau predică, ce ar avea să se ţină în numele societăţii, se va prezenta dinainte o schiţă comitetului secţiunii care o va examina şi o va admite sau o va respinge.

Art. 47. Societatea va suporta spesele de transport pentru conferinţiarii cari ar avea să meargă la ţară.

Rezultatele activităţii de până acuma a acestei societaţi sunt acestea:

S'au ţinut trei serii de conferinţi, în trei ani consecutivi, la sala teatrului din Huşi, de regulă înaintea unui public cât se poate de numeros. In cele mai multe rânduri au asistat şi mulţi săteni din judeţ. Intre conferenţiari am avut fericirea de-a număra şi persoane străine de localitate: Domnii A. C. Cuza,

N. Iorga, D. A. Teodoru şi I. G. Duca.

In fiecare an s'a dat o şezătoare literară şi muzicală, toate au reuşit în mod strălucit. La una din aceste şăzători Fălciieni au avut fericirea de-a asculta pe scriitorul Mihail Sadoveanu. Afară de acestea secţiunea literară şi-a ţinut mai mult sau mai puţin regulat şedinţele ei săptămânale; tot aşa şi secţiunea muzicală. Anul acesta şedinţele comitetului şi ale secţiunilor s'au ţinut în localul gimnaziului.

Tot în numele societăţii am luat eu iniţiativa de-a se înfiinţa o librărie românească cooperativă în legătură cu Librăria Naţională din Bucureşti. Am convocat o întrunire a Românilor din oraş şi din judeţ, întrunire la care a luat parte şi colegul Nd. Locusteanu din Bucureşti, ca reprezentant al Librăriei Naţionale. S'au subscris la acea întrunire acţiuni în valoare de 9000 lei vărsându-se şi prima rată. Trebuiau însă cumpărate acţiuni în valoare de 20,000 de lei, şi pentru eventualitatea că unii acţionari ar înceta plata ratelor, trebuiau înscrise cel puţin 2000 de lei mai mult. In total deci trebuiau găsiţi acţionari încă pentru suma de cel puţin 13,000 de lei. Şi atunci am luat carnetele de chitanţe şi foile de declaraţii subsuoară şi am purces a colinda iarăşi din casă în casă şi din om în om, de dimineaţa şi până noaptea târziu

Şi aşa am mai înscris acţiuni în valoare de încă 14,000 (patru-sprezece mii) de lei. Colindarea n'a încetat însă, căci tot eu am trebuit să încasez şi ratele a 2-a şi a 3-a, şi aceasta a durat cinci luni şi jumătate. Şi multă răbdare trebue în asemene împrejurări! Unul îmi spune *să vin* când va primi leafa, dar chiar în ziua aceia, căci a doua zi nu-mi mai dă; altul are parale, îi place însă să mă poarte mai mult, ca să ţin minte, şi-mi spune să-l caut a două zi între ora 2 şi 6 p. m. sau acasă, sau la tribunal sau la cutare cancelarie, sau la club, sau la berărie şi dacă nu-l voi găsi în nici una din aceste locuri, atunci să caut a-l întâlni pe stradă! Salutam efectuos şi respectuos şi făceam aşa o zi, două, trei, până în sfârşit încasam rata! Trebue să adaog însă că n'am cheltuit nici 50 de bani pentru birjă din banii librăriei şi fiindcă nici eu nu prea aveam bani, am umblat pe jos. Singurul om care m-a ajutat foarte mult în această operă a fost prefectul judeţului, prietenul meu Dr. N. Lupu.

La începutul lunei Iunie a anului 1908 s'a inaugurat cu strălucită solemnitate cea mai frumoasă librărie din Moldova, cea dintâiu redută recucerită din acest oraş înstrăinat. Cu câteva zile mai înainte am lansat în numele societăţei „Munca“ un manifest adresat tutu-

ror Românilor din judeţul Fălciiu arătându-le însămnătatea operei săvârşite de dânşii şi chemându-i la inaugurare. Şi s'au adunat Fălciienii din toate părţile în număr cum rar s'a mai văzut la Huşi; s'au adunat cum se adunau vitejii lor strămoşi, când suna buciumul de alarmă prin verdeaţa codrului de Tigheciu. S'a oficiat în catedrala sfintei Episcopii serviciul divin şi un Tedeum pentru societatea „Munca“ şi „Librăria Naţională“, apoi la localul librăriei s'a sfinţit apa de către un sobor de 9 preoţi, având în frunte pe protopopul judeţului. Au fost de faţă secretarul general al ministerului instrucţiunii, prefectul şi multe autorităţi. La urmă s'au ţinut cuvântări: subsemnatul a vorbit în numele societăţii „Munca“, colegul Nd. Locusteanu din Bucureşti în numele „Librăriei Naţionale“ şi d-l D. A. Teodoru, în numele domnului ministru al instrucţiunii publice.

Din programul măreţ al societăţii cultural-economice „Munca“ s'ar fi putut înfăptui mai multe lucruri, dacă s'ar fi găsit macar 3 sau 4 oameni capabili de sacrificiul unei munci răbdătoare şi desinteresate. Ar trebui de pildă un casier care să se ocupe regulat şi cu toată hărnicia cel puţin câte o oră în fiecare zi. Actualul casier e un om cu o râvnă şi o voinţă superioară, ce i se poate cere însă când

funcţia sa îi cere cel puţin 10 ore de muncă pe zi. A! dacă ar fi d-sa profesor cu 2 ore pe zi, ar face minuni! Ar trebui un secretar general care să muncească de-asemene cel puţin câte o oră în fiecare zi. Şi ce minuni n'ar putea face un preşedinte a secţiunii economice, de pildă?

Eu personal am muncit din toate puterile dar n'am putut dovedi totul. In calitate de director al societăţei am luat toate iniţiativele şi am condus societatea; fără calitatea de casier am umblat după cotizaţii, şi fără calitatea de secretar am purtat grija dosarelor. De cele mai multe ori, am scris convocarea comitetului, eu am înregistrat-o, m'am dus personal—că n'am avut pe cine trimite—să o iscălească ceilalţi 2 directori şi secretarul general sau secretarul şi apoi am umblat pe la membrii comitetului să o iscălească; am venit sara devreme şi am făcut focul—că n'avea cine-l face şi comitetul nu putea delibera în frig!—am aprins lămpile şi am aşteptat comitetul, până când unii dintre membri au şi venit. Odată am făcut conceptul unei convocări şi am îndrăznit să o dau secretarului s'o înregistreze. Secretarul îmi era coleg şi prieten şi de aceia probabil s'a înfuriat aşa de rău pentru că i'am cerut un sacrificiu aşa de mare, încât a boţit hârtia, a aruncat-o

jos şi a strigat că nu scrie! Ca să nu-l supăr mai rău, n'am zis nimic, ci m'am plecat domol, am rădicat conceptul şi l-am scris eu! Cum nu i-am mai cerut asemenea grele sacrificii, am fost iarăşi buni prieteni!.

La începutul anului şcolar viitor vor sosi la Huşi patru sau cinci profesori noi, titulari, găsiva poate societatea „Munca“ printre ei pe cei câţi-va oameni de muncă şi de sacrificii pe cari îi caută de-atâta vreme? Vom vedea!

Prin luna Septembrie 1909, ocupat cu grija librăriei înfiinţate, cu grija reînceperei activităţei societăţei „Munca“ şi cu făurirea planului unei nouă cooperative româneşti, de mare nevoie în oraşul nostru, o brutărie; am primit pe neaşteptate—fără să fi făcut eu macar vre-o aluzie cuiva, şi fără ca cineva să mă fi recomandat!—chemarea din partea ministerului de-a lua o nouă sarcină pe umerii mei: direcţiunea gimnaziului! După câteva ore de şovăire şi meditare—trebuia să jertfesc, dacă primiam, o bună parte din planul meu de activitate din afară de şcoală; nu mai aveam vreme de colindat din casă în casă pentru vre-o altă cooperativă!—m'am hotărît să urmez chemării ministerului; era o datorie pentru mine, şi era ultimul moment când trebuia să intervin pentru a drege prin mun-

că îndelungată ceia ce se stricase într'un timp aşa de scurt! Şcoala aceasta ajunsese o instituţie în risipire.

Cancelaria se afla într'o cumplită neordine: Dosarele anilor trecuţi, registrele şi biblioteca erau aruncate în toate părţile; iar dosarele anului ce expirase nici nu erau formate; existau ordine care aşteptau de luni de zile să fie rezolvate, unele s'au şi pierdut. Ici, colo, aruncate printre hârtii am găsit recipise de taxă, cari de multe luni de zile aşteptau să fie înainatate la minister. Dacă voi mai adăuga că gimnaziul acesta nu văzuse de multă vreme imprimate, că rapoartele se făceau pe hârtie de calitate inferioară, că n'am găsit nici călămări, nici condeie, nici linii, atunci voi putea trage concluzia că nici nu exista o cancelarie.

Dota şcoalei era în complectă neîngrijire şi părăsire.

Scaune deteriorate şi canapele zăceau aruncate afară, iar când se aduna conferinţa profesorilor, trebuiau aduse scaunele de prin clase, şi tot nu ajungeau. Subsemnatul a trebuit să cumpere până şi un serviciu de apă.

Materialul didactic, în special hărţile erau complect deteriorate fiind scrise de elevi cu creionul la ordinul profesorului, şi apoi şterse cu radierul la ordinul aceluiaş profesor.

Iar cât priveşte profesorii voi cita un singur exemplu: Unul obicinuia să plece din oraş fără concediu, era suplinit de formă de cine nu trebuia, şi când se înturna iscălia în condica de prezenţă ca şi cum ar fi fost la şcoală. Ba, cu ocazia unui proces, secretarul fostului director a cetit în faţa tribunalului o scrisoare a acestuia, prin care directorul ruga pe secretarul său să-i imiteze iscălitura pe o diplomă, care trebuia urgent eliberată.

Nu voi insista în a descrie cu exemple mai multe şi mai amănunţite starea de lucruri pe care am aflat-o la venirea mea în fruntea şcolii, întru cât asupra acestei stări de lucruri am insistat în multe din rapoartele mele din cursul anului şcolar expirat. Voi arăta însă prin un singur exemplu cum se resfrângea această stare de lucruri asupra educaţiei şi disciplinei elevilor: Cu trei luni înainte de-a lua eu conducerea şcolii, nişte elevi, rămaşi necunoscuţi, au spart noaptea geamurile unei clase, s'au întrodus în lăuntru, au stricat ce-au putut, au sfarmat dulapul în care societatea de citire a elevilor—înfiinţată de mine cu vre-o 2 ani mai înante—îşi ţinea biblioteca, au nimicit cea mai mare parte din cărţi şi reviste, şi ca să dovedească pe deplin cât de mult respectă localul sfânt al şcoalei, au murdărit clasa!

Lucrurile nu puteau fi îndreptate de cât prin muncă grea, energie şi atitudine hotărîtă. In cursul anului şcolar expirat pe cât a fost posibil s'au îndreptat multe lucruri, cu toate acestea mai sunt încă multe, pe cari să sperăm că le vom putea îndrepta în cursul anului şcolar viitor.

Prima grijă mi-a fost să disciplinez pe elevi. In cuvântarea rostită cu ocazia festivităţii de deschidere a cursurilor, le-am spus între altele că localul şcoalei e tot aşa de sfânt ca şi biserica, prin urmare în localul şcoalei nu vor vorbi între olaltă cu glas tare, precum nici credincioşii nu vorbesc în biserică cu glas tare. Precum în biserică nu se aude decât glasul preotului care oficiază şi a cântăreţului care răspunde, totaşa în localul sfânt al şcoalei nu trebue să se audă decât glasul profesorului şi a elevului atunci când interesul lecţiei cere. Apoi i-am pus să se disciplineze singuri: toţi elevii sunt datori să salute şi să asculte pe cei din clasele superioare clasei lor.

Fiecare clasă şi-a ales cu vot sêcret câte un „comandant de clasă" dintre colegi şi câte doi ajutori de comandanţi. Comandanţii sunt salutaţi de colegii lor. Toate clasele întrunite au ales cu vot secret pe „comandantul şcoalei" dintre elevii din clasa a IV-a şi

doi ajutori de comandanţi, meniţi a-l suplini când lipseşte. Comandantul şcoalei dă „ordine“, e salutat de toată şcoala; când intră în vre-o clasă elevii se scoală în picioare. Primii elevi mai neastâmpăraţi, care n'au urmat orbiş acestor dispoziţiuni au fost pedepsiţi în mod exemplar, şi din chiar ziua aceia n'am avut a mă mai plânge de lipsa de disciplină a elevilor! Şi rar am mai avut ocazie să pedepsesc în cursul anului întreg.

Cu multă muncă din partea mea şi a secretarilor—din cauza lefii de 45 de lei lunar am schimbat trei la scurte intervale!—am reuşit să aducem o oarecare ordine în arhivă, bibliotecă şi dotă. Am cumpărat lucrurile strict necesare pentru cancelarie şi am reparat unele mobile vechi, am cumpărat altele nouă şi unde n'a ajuns banul oferit de minister, am rupt din sărăcia mea şi am dat.

Iar după aceasta mi-am îndreptat întreaga atenţie înspre educaţia elevilor şi îmbunătăţirea metoadelor de predare ale profesorilor. Pe cât mi-a fost posibil am făcut necontenit inspecţii la lecţiile profesorilor şi maiştrilor. Asupra celor constatate cu ocazia inspecţiilor discutam în colopuii şi în conferinţe ale tuturor profesorilor. Relativ la aceasta voi cita părţi din două procese-verbale;

Proces-Verbal
No. 3
1908, Octombrie 4

„Subsemnaţii profesori ai gimnaziului „Anastasie Panu“, întrunindu-ne în conferinţă „în urma convocării Direcţiunii pentru a fixa „zilele în care să discutăm asupra metoadelor pedagogice, a căror aplicare ar folosi educaţiunii elevilor acestei şcoli, am hotărât „să ne întrunim de două ori pe lună şi anume în două Sâmbete. la ora 4 jum. p. m.

. . . .

Urmeczǎ iscăliturile tuturora.

Şi apoi:

Proces-Verbal
No. 7
Anul 1908 Decembrie în 5 zile

„Subsemnaţii profesori întrunindu-ne în conferinţă în urma convocării Direcţiunii No. 234, „am ascultat dizertaţia d-lui director intitulată „Cum trebue să fie o lecţie“, în care „D-sa a vorbit mai ales despre răul ce rezultă din izolarea lecţiunilor şi din lipsa de legături educative. Totodată îşi exprimă dorinţa ca lecţiunile inspectate să fie în totdeauna discutate cu profesorul respectiv.

Drept care etc... ...

Urmează toate iscăliturile.

Şi într'adevar cele mai multe lecţii în şcoli-

le noastre secundare sufăr de cea mai grozavă izolare. Le-am putea compara cu niște mici insule singuratice și pustii. N'au nici o legătură, nici cu viața morală. nici cu viața practică. E o lipsă totală de legătură de la obiect la obiect, și ceia ce e mai straniu, chiar de la o lecție la alta a aceluiași obiect!

In școlile noastre secundare se predă, cum se preda la popoarele civilizate, poate acum o sută de ani: După bunul simț al profesorului! Și încă e foarte bine când îl are! Că predarea este o știință și mai ales o artă, care a făcut progrese uriașe în ultima sută de ani, acceasta *mulți nici nu o bănuiesc,* iar cei cari au auzit vorbindu se de așa ceva *zimbesc cu ironie*! Bine înțeles afară de cei câțiva dascali bătrâni. cari s-au ținut în curent cu știința, și afară de tinerii cari au urmat la seminarii petagogice, sau mai bine zis la seminarul pedagogic din Iași, la care se muncia odată foarte serios—astăzi nu-l cunosc, și deci nu mă pot pronunța. Seminarul pedagogic din București am putea zice că de multă vreme nici n'a existat de cât de formă!

Un suplinitor al catedrei de muzică de pildă, dacă ar fi văzut măcar zidurile unui seminar pedagogic, și-ar da sama că obiectul său trebue să recreeze și să însuflețească pe elevi prin cântări, iar nu să ucidă inteligen-

ța și să încarce memoria copiilor cu teorii, din cari putem cita la întâmplare următorul exemplu: „Muzica se împarte în trei părți: „a) Melodia, b) Armonia, c) Ritmul. Melodia „este o succesiune de mai multe sunete atât „vocale cât și instrumentale executate de o „singură voce sau de un singur instrument. „Armonie se numește executarea de odată a „mai multor sunete combinate cu atâta măestrie încât să fie plăcută auzului. Ritmul se „numește în muzică diferența ce rezultă din „mișcările de iuțeală sau de încetineală, de „lungimea sau de scurtarea timpului“.

Și acestea să le învețe pe de rost copiii din clasa a II-a secundară!

In cazul de față soluția e lesne, maistrul fiind suplinitor. Ce măsuri s-ar putea lua însă, dacă am presupune că ne găsim în fața unui titular, de exemplu la obiectul de geografie, care dictează elevilor, de pe o bucată de hârtie, timp de o oră toate dealurile, pâraele și sătișoarele bieților negri din Sudan, despre care manualul nu vorbește decât în câteva șire?

S'au ce rost ar putea să aibă în învățământ acelaș profesor dacă ne-am închipui că din lecțiunile sale s'ar putea culege în ordine chronologică următoarele mărgăritare retorice și pedagogice:

1). Ce formă *are* Carpaţii?

2). „Trebue să mă împuşc că ţi-am dat drumul anul trecut!“

3). Ordonă unui elev să-l facă atent când trebue să treacă la lecţia nouă, şi elevul se execută: „Mai sunt 15 minunte“ şi se aşază! Apoi: „Mai sunt 10 minute.“ Şi în sfârşit: „Mai sunt 5 minute“, esclamă elevul în disperare! Dar, vai! în zădar.

4. „Hemisferul *boreal nordic*“.

5). Elevul examinat: „Figura este un pentagon“ Profesorul lămurind: “Da, *un pentagon, adică un patrulater neregulat*!“

6). Cătră un elev: „Te-am strigat ieri la lecţie, dar nu te-am ascultat de ajuns şi nu ţi-am pus notă, deci ieşi acuma!“ Elevul protestează: „Ba mi-aţi pus notă!“

7). In lecţia nouă, profesorul descrie figura Rusiei *cu 6 (şese laturi)*, le numără şi apoi adaogă: „Vedeţi deci, că e un *patrulater neregulat!*“

8). „Pământul negru preduce *grozav*!“

9). „Se găseşte depresiunile“.......

10). Rotunzimea pământului a micşorat înălţimea turnului, inclinaţiunea pământului a mâncat o parte din turn!

Şi imediat după aceste ale sale proprii cuvinte:

11). „Bun! măi băeţi, am înţeles“! Meditează puţin şi apoi:

12). „Ei bine, domnii mei!...

13). „Da pentru ce, măi băeţi, am văzut noi!“.

14). „Domnule, steaua polară“!....

15). „Partea bombată şi partea aplicată a pământului. Bun, am înţeles“!

16). „Vrea să-i creştinezi *şi ei se opune*!“

17). „Repetenţii nu ştie!“

Ne mângâiem cu speranţa că profesori de asemene calitate sunt puţini. E sigur însă că nu ar trebui să existe pe loc într'o ţară a cărei şcoală secundară are o chemare serioasă!

Sistemul de predare din şcolile noastre nu se va putea îmbunătăţi în mod radical, până când nu se va înfiinţa un seminar pedagogic liceal bine organizat, care să aibă menirea nu numai de-a iniţia pe viitorii profesori, ci de-a îndruma şi pe profesorii actuali. Ministerul va trebui să-şi creeze dreptul de a trimete la acest seminar pe profesorii cari n'au idee de ce vra să zică o lecţiune modernă, cum orbii din naştere nu ştiu ce-i lumina şi coloarea! Şi pentru ca acest drept al Ministerului să nu poată fi utilizat ca o armă politică, ar trebui ca propunerile pentru trimeterea profesorilor la seminar, să se poată face numai de doi inspectori—unul, de partea literară şi altul de partea ştiinţifică—aleşi de profesori, dintre oamenii cu pregătire specială, pe un timp determinat.

Tot odată va trebui să se scoată şcoala în genere şi directorii în special de sub influenţa partidelor politice. Nici un progres nu va fi posibil în şcoală, pe câtă vreme directorii vor fi numiţi pentru merite de partid, în loc să fie numiţi pentru destoinicia lor în chestiuni şcolare. Afară de aceasta toţi directorii de şcoli secundare ar trebui să aibă cât mai puţine ore de catedră, cel mult patru ore pe săptămână, fiind însă în acelaşi timp obligaţi ca cel puţin restul de opt ore să facă inspecţii la lecţiile profesorilor, inspecţii urmate de coloquii şi de conferinţi pedagogice.

Fără aceste măsuri şcoala secundară va continua a fi *o instituţie de chinuiri zădarnice a copiilor!* Şi aceasta chiar din punctul de vedere al instrucţiunii propriu zise, al cunoştinţelor, al cărţii! S'a afirmat că şcoala secundară lasă de dorit din punctul de videre al educaţiei, în schimb însă se învaţă multă carte! Ei bine, nu! se învaţă mult *din carte*, ceia ce nu e tot una!

Alt rău care bântuie învăţământul secundar este suplinirea profesorilor în concedii îndelungate. Să ne închipuim că titularul la catedra de istorie depildă, ar fi în concediu. El îşi caută un suplinitor ieftin în cazul cel mai bun cu 120 de lei lunar, în loc de 188 de lei pentru care suplinitorul iscăleşte. Ori cu această

sumă e imposibil a se găsi un suplinitor competent. Cu toate acestea titularul stăruie şi ministerul îl numeşte. Titularul încasează astfel *pe nedrept* suma de 816 lei anual, iar şcoala pătimeşte! După un an titularul îşi rădică pretenţiile şi cere suplinitorului să-i mai lese 20 de lei, dacă vrea să-l mai recomande şi pentru anul viitor. Ba, cunosc bine un caz când suplinitorul a primit numai 90 de lei lunar! Asemene lucruri sunt din cale afară dăunătoare pentru şcoală, şi ele trebue să se curme odată!

Toate defectele acestea ale învăţământului nostru secundar, pe cari le-am enumărat incidental până aici, pe cât sunt de grave însine, pe atât sunt de neînsemnate faţă de gravitatea extraordinară a lipsei de educaţie în şcolile noastre. Şcoala este a neamului şi ea trebue să-şi însuşiască pe deplin cauzele lui mari şi sfinte! Pregătind tinerile generaţii în vederea intereselor neamului, ea trebue să lumineze şi să călăuziască paşii lui pe cărările viitorului! Toţi oamenii conştienţi şi de bună credinţă afirmă azi din toate părţile că situaţia neamului nostru e atât de primejduită, încât suntem ameninţaţi cu prăbuşirea chiar în România liberă. Graiul rece şi axiomatic al cifrelor ne arată că la oraşe ne stângem, iar la ţară degenerând ne apropiem

cu paşi repezi spre acelaş rezultat. Toţi se încearcă să pue stavilă dezastrului însă numai şcoala e în stare să o facă. Numai ea ne-ar putea da oameni la înălţimea nevoilor noastre. Ce nu poate face în vremile de azi o educaţie abilă şi perseverentă!. Putem face din sufletele copiilor orice voim! Numai să ştim ce trebue să urmărim, să cunoaştem cum trebue să urmărim, şi să voim!

Chestiunea aceasta fiind, după a mea părere, de-o importanţă extraordinară, fac aici propunerea de a se convoca pentru lămurirea ei difinitivă cât mai curând un mare congres al tuturor dascălilor din ţară, de la învăţător şi până la profesorul de univesitate.

In acest congres şcoala românească, după ce ar afla şi ea ceia ce şcolile altor popoare ştiu foarte de mult—anume că cel mai înalt scop al şcoalei în genere este educaţia, şi că instrucţia este numai primul mijloc în ajungerea acestui scop; ar hotărî cu preciziune ţintele pe care trebue să le urmărească educaţia în România, şi ar indica macar o parte din mijloacele cele mai sigure şi mai abile care ar trebui să ne ducă la acele ţinte. Cari ţinte vor trebui apoi urmărite cu tenacitate, zi cu zi şi pas cu pas.

Până atunci însă noi ştim sigur că timpurile grele şi hotărîtoare prin care trecem, cer

şcoalei româneşti individualităţi puternice, energică iniţiativă individuală, şi în acelaş timp spirit de asociare, stăpânire de sine, stăruinţă in lucrul început; cer oameni, cărora cea mai înaltă fericire să le fie împlinirea datoriei, oameni, cărora eul moral să le fie mai scump decât viaţa; cer apostoli şi martiri, înflăcăraţi de dragostea de neam şi de ţară!

In lumina acestor convingeri, am dat educaţiei, în anul şcolar expirat, toată atenţiunea. Discutând chestiunea educaţiei în coloquii şi conferinţi am îndemnat pe profesori să o urmărească la fiecare obiect şi în fiecare lecţie. Mai mult în viderea educaţiei, decât a recreaţiei. am dispus ca la mijlocul fiecărei ore să se cânte timp de 4 sau 5 minute. Am condus pe elevi Dumineca la biserică amintindu-le că strămoşii, numai adunaţi în jurul altarelor de închinare au putut străbate biruitori prin urgiile veacurilor. Şi n'am pierdut nici cea mai mică ocazie de-a-i face pe elevi atenţi asupra problemelor grele pe cari vor fi chemaţi a le rezolvi mâne şi de a-i îndemna să-şi oţălească inimile, ca să le poată rezolva aşa cum interesele mari ale neamului o cer!

Călăuzit de aceiaşi ideie am organizat şi am executat, luptând cu multe greutăţi, cele trei escursii mari,. despre cari am raportat la timp. Rămânând să adaug aici, că am căpă-

tat adânca convingere, că învăţământul fără escursii rămâne un lucru mort! Dacă vom ţinea ca învăţământul nostru să deie roade, atunci escursiunile vor trebui să ocupe un loc de frunte în preocupările autorităţilor şcolare. Greutatea principală pe care o întimpină escursiunile şcolare e scumpetea extraordinară a transportului pe C. F. R. A se face escursie cu o duzină de elevi avuţi, nu e nici un merit faţă de ideia ce urmărim! Escursia trebue să se facă cu şcoala întreagă, ca să deie foloase depline! Ori în asemene împrejurări *taxa de 50% e enorm de scumpă.* Ori ce avânt binefăcător în această direcţie va fi imposibil, până când C. F. R. nu vor fi convinse sau forţate prin lege de-a se mulţămi cu o plată de cel mult 10% de la un număr de 100 de elevi înainte. Nu numai particularii, ci mai ales instituţiunile publice trebue să se îngrijască de viitorul ţării, de educaţia tinerilor generaţiuni. C. F. R. decât să se lăcomească la banii copiilor saraci, ar fi mult mai folsite, dacă ar găsi mijlocul de-a stârpi călătoriile frauduloase, cari bântue cu o furie extra-ordinară, deşi sunt cunoscute de toată lumea!

In acelaş timp autoritatea şcolară ar trebui să ajute din toate puterile escursiunile, şi desigur cel mai nimerit mijloc ar fi de-a

se pune la disposiţia escursiunilor taxele şcolare. In schimb ar trebui obligate toate şcolile să facă escursiuni însoţite de conferinţi, prin sate. Aceste escursiuni sunt folositoare atât din punctul de vedere al educaţiei elevilor, cât şi din punctul de vedere al răspândirii culturii la sate!

Pentru anul şcolar viitor îmi voi da toată silinţa să realizez următorul program de escursiuni: Incă din toamnă vom căuta să vizităm o parte din satele judeţului pe cari nu le cunoaştem încă, urmând ca restul să-l completăm la primăvară. In timpul iernii voi vizita cu toţi elevii oraşele Iaşi şi Bucureşti, şi de va fi cu putinţă Craiova. Viaţa intensă a oraşelor mari e în timpul iernii, şi de aceia escursiunile vor fi cu mult mai folositoare în acest anotimp, decât vara. La sfârşitul anului ar rămânea să vadă marea la Constanţa şi munţii pe valea Bistriţei.

Mijloacele băneşti voi căuta să le obţin din cotizaţii, serbări şi din beneficiile cooperativei şcolare pentru cărţi şi rechizite, pe care o voi înfiinţa chiar la începutul anului.

De-odată cu acestea am onoare a vă raporta că gimnaziul noastru mai sufere şi de următoarele lipsuri:

1. Actuala clădire a gimnaziului e neîncăpătoare, improprie şi nesănătoasă. Ori ce reparaţii i s'ar face, ea nu va putea rezista

mai mult de doi sau trei ani. E deci de absolută nevoie ca ministerul sa ia de pe acuma măsurile necesare pentru clădirea unui local nou.

2. Lipsurile de mobilier le-am raportat la timp, rămâne să adaug că cel existent e deteriorat şi impropriu.

3. Cu salarul de 45 de lei primitori lunar— servitorul primeşte 48 de lei—e foarte greu să găsesc un secretar, mai ales când trebue să muncească cel puţin 6 ore pe zi. Leafa secretarului ar trebui fixată neapărat la 100 lei lunar.

4. De-asemene e mare nevoie de un bibliotecar, căruia i s'ar putea fixa o diurnă de 50 de lei lunar, obligându-l în schimb să ţină biblioteca la dispoziţia publicului, cel puţin două ore pe zi.

5. Serviciul de întreţinere a şcolii pătimeşte mult din cauză că un singur servitor nu poate dovedi. E deci de absolută nevoie de-a se prevedea încă un servitor.

Alăturat avem onoare a vă înainta şi statistica populaţiunii şcolare din anul expirat, exprimându-mi convingerea că promoţia excepţional de bogată a anului acesta, se datoreşte îmbunătăţirii întru câtva a sistemului de predare, cum şi escursiunilor despre care am constatat că au o influenţă din cele mai binefăcătoare atât asupra puterii de percepere cât şi asupra asiduităţii elevilor.

Director, *(ss) Ion Zelea-Codreanu*

Secretar, (ss) C. GENTIMIR

Personal Didactic

Pe anul şcolar 1908-1909.

Ion Zelea-Codreanu, Director şi profesor titular la L. Germană şi L. Română cl. IV.

Al. Ghiga, prof. supl. de Religie.

N. Păsculescu prof. titular de Geografie şi L. Română cl. III.

I. Stănculescu „ supl. de L. Latină, Drept şi L. Română cl. I.

Dr. T. Gâdei „ titular de L. Franceză

Gh. C. Ventu [1]) „ „ de Istorie şi L. Română cl. II.

At. Ciocan „ supl. de Matematică

I. C. Ştefănescu „ „ de Şt. Fizico-Naturale şi Igienă

Al. Onicescu maistru supl. de Desemn şi Cal.

At. Popovici [2]) „ titular de Muzică

D. Rădulescu „ suplin. de Muzică

Ant. Colgiu [3]) „ titular de Muzică

D. Dimitriu „ „ de Gimnastică.

C. Gentimir, secretar şi bibliotecar.

ELEVII DECLARAŢI
„cei mai buni camarazi“ de către colegii lor.

Clasa I. CALCIU EUGEN

Clasa II. ANDRIESCU GRIGORE

Clasa III. MIRON DIMITRIE

Clasa IV ENCIU DIMITRIE

1) Gh. C. Vêntu, fiind defensor eclesiastic a fost supl. de Al. Ghiga
2) Transferat la Roman pe zina de 1 Octombrie 1908.
3) Detaşat la Caracal şi suplinit de d-l D. Rădulescu

SITUAȚIA ELEVILOR PE ANUL ȘCOLAR 1908—1909.

CLASA I.

No. curent	NUMELE și PRONUMELE	Media Generală	Purtarea	Clasificarea	Situația la finele anului școlar
1	Alterescu Oscar	—	8	—	Cor. Șt. Naturale
2	Andrei D.	—	8.25	—	Repetent
3	Asiminei C.	7.38	10.	5	Promovat
4	Bălănescu P.	6.75	10.	13	"
5	Berehoi D.	6.17	9.00	25	"
6	Boghiceanu Gh.	5.86	7.25	29	"
7	Bugeag P.	—	—	—	Retras
8	Burghelea Dam.	6.73	10.	15	Promovat
9	Butnăreanu C.	—	9.25	—	Cor. L Franceză
10	Calciu E.	7.90	9.75	1	Promovat
11	Codreanu Ilie	6.75	8.75	14	"
12	Cojan Al.	—	8.75	—	Cor.Rom.Fr.șiȘc.N
13	Cojan Gh.	—	7.00	—	Cor.Franc. și Mat.
14	Chirila C.	6.09	9.25	28	Promovat
15	Comșa I.	—	9.75	—	Cor. Fran. și Mat
16	Condrea I.	—	—	—	Retras
17	Croitoriu I.	7.07	10.	9	Cor. Matematică
18	Dănila P.	—	9,00	—	Promovat
19	Dimitriu V.	—	7.25	—	Repetent
20	Donea E.	—	7.75	—	Cor. Fran. șiGeog
21	Donea Gh.	—	7.50	—	Cor.Rom.Fr.și Nat.
22	Donea Marin	6.65	8.50	17	Promovat
23	Gălușcă V.	—	6.50	—	Cor. Geografie
24	Geles Gh.	7.44	9.75	4	Promovat
25	Grigoriu Ilie	—	9.75	—	Cor. Fr. și Geogr.
26	Haim B.	6.46	9.25	21	Promovat
27	Harnagea V.	6.48	9.75	19	"
28	Iliescu C.	—	—	—	Retras
29	Mazilu T.	6.17	7.75	26	Promovat
30	Motaș I.	6.57	10.	18	"
31	Neculau Gh.	6.82	10.	12	"
32	Neculau V.	6.40	7.75	22	"

No. curent	NUMELE și PRONUMELE	Media Generală	Purtarea	Clasificarea	Situația la finele anului școlar
33	Oțăl P.	6.30	10.	23	Promovat
34	Oțăt M.	6.46	10.	20	"
35	Onofrei M.	6.09	9.50	27	"
36	Pandelea Gh.	7.32	9.50	7	"
37	Pantofariu S.	7.34	9.00	6	"
38	Pasat N.	—	—	—	Retras
39	Pavlov C.	6.82	10.	11	Promovat
40	Pavlov D.	—	—	—	Retras
41	Petrov I.	—	7.25	—	Cor.Rom.Nat.șiFr.
42	Radovici C.	—	7.25	—	Cor.Fr.Geog.șiNat
43	Raiter Str.	—	8.75	—	Repetent
44	Savin Petru	—	—	—	Retras
45	Sălceanu P.	—	—	—	"
46	Șendrea C.	7.19	10.	8	Promovat
47	Simionescu D	7.71	9.00	3	"
48	Spânu Victor	7.73	9.50	2	"
49	Stainberg Got.	—	7.25	—	Cor. Mat. și Nat.
50	Tărtăcuță N.	6.69	10.	16	Promovat
51	Trifan T.	6.86	7.75	10	"
52	Tulbure D.	—	9.75	—	Cor. Fr. și Geogr.
53	Ursăcescu Liviu	—	—	—	Retras
54	Vainstain G.	—	8.25	—	Cor. Șt. Naturale
55	Varcovici H.	—	8.75	—	Cor.Geog.MatșiN.
56	Velic Pintilie	6.26	10.	24	Promovat

CLASA II.

No. curent	NUMELE şi PRONUMELE	Media Generală	Purtarea	Clasificarea	Situaţia la finele anului şcolar
1	Acher Ludvig	7.41	10.	7	Promovat
2	Andrican V,	7.01	9,00	10	„
3	Andriescu Gr.	8,26	10.	1	„
4	Andriuţă M.	6,92	8.50	11	„
5	Azoiţei Şt.	—	—	—	Retras
6	Balţatu D.	—	—	—	„
7	Bosie Har.	7.05	9.25	9	Promovat
8	Bugeag M.	7.14	10.	8	„
9	Ciulei Marin	6.82	6.75	14	„
10	Corojan Ion	7.96	10.	4	„
11	Dăscălescu Vir.	—	6.75	—	Repetent
12	Dimitriu I. C.	—	—	—	Retras
13	Donea D. Gh.	—	8.00	—	Cor. Fr.şi Şt. Nat.
14	Focea C. Gh.	—	—	—	Retras
15	Garofeanu Al.	6.87	9.00	13	Promovat
16	Ghiorghiu D.	6.92	10.	12	„
17	Girescu C.	6.44	8.50	17	„
18	Ionescu P.	—	8.25	—	Repetent
19	Marinov P.	—	8.25	—	„
20	Marta Mihai	8.12	10.	3	Promovat
21	Mazilu Gh.	6.55	8.75	16	„
22	Mâşcă I.	—	—	—	Retras
23	Mistreanu I.	—	—	—	„
24	Mităchescu Cezar	—	—	—	„
25	Moscu D.	—	8.25	—	Repetent
26	Nastase N.	6.35	9.00	18	Promovat
27	Nechita V.	—	—	—	Retras
28	Onofrei P.	6.75	9.75	15	Promovat
29	Pâslaru N.	—	—	—	Retras
30	Petrea Vasile	—	—	—	Decedat
31	Pivniceru Tr.	—	8.00	—	Corig. L. Germană
32	Raicu Gh.	—	—	—	Retras

No. curent	NUMELE şi PRONUMELE	Media Generală	Purtarea	Clasificarea	Situaţia la finele anului şcolar
33	Stavarache T.	8.16	10.	2	Promovat
34	Ştainberg Jean	—	—	—	elim.ex. în Sept. c.
35	Ştefănescu Gr.	—	8.00	—	Repetent
36	Teodorescu Ion	—	—	—	Retras
37	Trandafirescu C.	—	9.75	—	Cor, Fr. şi Natur.
38	Vaşuta T.	—	8.00	—	Cor. Franceză
39	Calu I.	7.60	10.	6	Promovat
40	Căpitanu Gh.	—	9.00	—	Repetent
41	Micropol Andrei	7.67	10.	5	Promovat

CLASA III.

No. curent	NUMELE şi PRONUMELE	Media Generală	Purtarea	Clasificarea	Situaţia la finele anului şcolar
1	Alexandrescu C.	—	8.00	—	Cor. la L. Fran.
2	Aramă Şt.	—	8.25	—	Cor.Fran. şi Germ.
3	Arhire D.	7.03	8.25	11	Promovai
4	Brighiu Virgil	6.83	10.	12	„
5	Chernbach M.	6.35	8.25	16	„
6	Codreanu Rom·	9.14	10.	2	„
7	Finchelştein D.	6.37	8.00	15	„
8	Ghiorghiu C.	7.73	10.	8	„
9	Ghiorghiu N.	6.39	9.50	14	„
10	Haimovici H.	—	—	—	elim. p. absenţe
11	Florescu Mihai	7.55	9.50	10	Promovat
12	Miron D.	9.71	10.	1	„
13	Nistor Ilie	9.07	9.75	3	„
14	Paveţiu Silv.	7.82	9.75	7	„
15	Proca Ion	8.23	10.	4	„
16	Stavarache M.	7.66	10.	9	„
17	Sterian I.	—	—	—	Retras
18	Şahin M.	—	8.25	—	Repetent
19	Şor Marcu	6.48	7.75	13	Promovat
20	Tărtăcuţă Ilie	7.92	10.	6	„
21	Trandafirescu N.	6.08	9.75	17	„
22	Vaisman H.	—	—	—	elim p. absenţe
23	Vasilescu Ilie	8.05	9.50	5	Promovat

CLASA IV

No. curent	NUMELE și PRONUMELE	Media Generală	Purtarea	Clasificarea	Situația la finele anului școlar
1	Antonescu V.	7.12	9.25	16	**Absolvent**
2	Arhire N·	7.48	8.75	13	„
3	Brumariu	6.64	8.50	24	„
4	Catina Virgil	8.01	9.75	6	„
5	Chernbach Florin	7.87	10,	8	„
6	Chiriloviei C.	7.48	9.75	12	„
7	Chisacoff Alexa	7,12	9,25	15	„
8	Dăscălescu P.	6.31	9.25	26	„
9	Eneiu D.	8.70	10.	3	„
10	Ghiga Gh.	6.62	10.	23	„
11	Grigoraș C.	9.10	10.	1	„
12	Manoliu D.	8.50	10.	11	„
13	Manoiiu V.	6.92	9.50	18	„
14	Marta C.	6.84	8.75	20	„
15	Melichsohn M.	6.50	8 50	25	„
16	Motaș Corneliu	6,73	9 75	22	„
17	Neagu Albert	7.81	10.	9	„
18	Negrea Ion	7,95	9.50	7	„
19	Nemțanu I	6,92	8 75	19	„
20	Nistor C.	8:75	8 50	2	„
21	Onofrei Gh.	6.98	9.75	17	„
22	Pavlov V.	7.56	10	10	„
23	Pricop Gh.	7.29	10	14	„
24	Sandovici Las.	6.76	8.25	21	„
25	Sârbu Al.	8,50	10	4	„
26	Străinul Ion	8.48	10.	5	„

RECAPITULARE GENERALA

a situațiunei elevilor la finele anului școlar 1908-1909

CLASELE	Elevi înscriși	Retrași	Decedați	Eliminați	Repetenți	Corigenți	Promovați
I	56	8	—	—	3	16	29
II	41	11	1	1	6	4	18
III	23	1	—	2	1	2	17
IV	26	—	—	—	—	—	26
Total	146	20	1	3	10	22	90

Secretar *C. Gentimir*

EXAMENUL

Elevilor pregătiți în particular în sesiunea Iunie 1909

CLASA I.

1. Petrovanu Gh. Alexandrina amânată în Septembrie

CLASA II

1 Anastasiu C. Elena Promovată media 6. 62

Președinte (ss) **Ion Zelea-Codreanu**

Secretar (ss)C. Gentimir

MEMBRII:
(ss) Al. Ghiga
(ss) At. Ciocan
(ss) I. C. Ștefănescu
(ss) Dr. Gâdei
(ss) Al. Onicescu
(ss) N. Păsculescu
(ss) D. Rădulescu
(ss) D. Dimitriu

SITUAŢIA ELEVILOR CL. IV.
prezentaţi la examenul de absolvire din sesiunea din Iunie 1909.

No. cur.	NUMELE și PRONUMELE	Media obținută	HOTĂRAREA comisiunei
1	Antonescu V-le	5.00	Admis
2	Arhire Neculai	—	Cor. la Matim. și Fran.
3	Brumariu Ion	—	Cor. la Matim și dizer
4	Catina Virgil	5.25	Admis
5	Chernbach Florin	7 25	"
6	Chirilovici C.	5.75	"
7	Chisacoff Alexa	6.25	"
8	Dăscălescu P.	5,50	"
9	Enciu D.	6,25	"
10	Ghiga Gh.	5,25	"
11	Grigoraș C.	6,50	"
12	Manoliu D.	5,75	"
13	Manoliu V-le	6,25	"
14	Marta C.	—	Admis cu proc.-verbal
15	Melicchson M.	5.50	Cor. la Mat. și Român.
16	Motaș Corneliu	—	Admis
17	Neagu Albert	7,00	Corig. la Matematică
18	Negrea Ion	5.25	Admis
19	Nemțanu Ion	5.00	"
20	Nistor C.	6.25	"
21	Onofrei Gh.	5 25	"
22	Pavlov V-le	5.00	"
23	Pricop Gh.	5,25	"
24	Sandovici Lascar	6.50	"
25	Sârbu Al.	6 75	"
26	Străinu Ion	6.50	"
27	Grigoriu D.	—	Admis cu proces-ver.
28	Paveliu Gh.	6.25	Cor. Mat. și Dizert.
29	Petrov Gh.	—	Admis
30	Poiană Gh.	—	Cor. Mat. și Dezert.
31	Volschi V.	5.00	Cor. la Matematică
			Admis

Președinte, (ss) ȘT. POP

Membrii (ss). Al. Ghiga
(ss). At. Ciocan
(ss). I. Stănculescu
(ss). I. C. Stefănescu

PREȚUL Lei 1.50

—HUȘI—
Tipografia și Legătoria de Cărți C. S. LEȚCAE